

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

MOŽNOSTI A MEZE PSYCHOSOCIÁLNÍ POMOCI PŘI
MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTECH

Diplomová práce

Autor: Bc. Veronika Petříková
Vedoucí práce: PhDr. Marie Mezníková

26. 5. 2008

UNIVERSITY OF SOUTH BOHEMIA ČESKÉ BUDĚJOVICE
FACULTY OF HEALTH AND SOCIAL STUDIES

POSSIBILITIES AND LIMITS OF PSYCHOSOCIAL HELP IN
EXTRAORDINARY EVENTS

Diploma dissertation

Author: Bc. Veronika Petříková
Supervisor: PhDr. Marie Mezníková

26. 5. 2008

ABSTRACT

Subject of the Diploma Thesis: Possibilities and limits of psychosocial help in extraordinary events.

In this thesis, which deals with the issues of psychosocial help in extraordinary events, I have tried to map the joint cooperation of units both in the state and non-state sector. The introduction serves to define some of the fundamental terms concerning the selected subject (extraordinary event, integrated rescue system, psychosocial help, crisis help and others).

The second part is focussed on the types of help, reactions to traumatising events, the course of the incident, providing help, the integrated rescue system and non-state, non-profit organizations (humanitarian, charity and religious groups and organizations). I have also concentrated on the coordination of involved units and the respective legislature in this part of the work.

The final practical part is focussed on research, which took place within the regions of České Budějovice and Hradec Králové. The data was acquired by means of a questionnaire that consisted of nineteen questions on experience with an extraordinary circumstance and organizations providing psychosocial help, readiness and awareness of municipalities and it also included a psychological part. The final part also contains the results presented in the form of tables and graphs.

As the history of psychosocial help provided to citizens in our conditions is relatively short, it is necessary to establish a well-functioning legislative scope to unify the streams offering this help and focus more on common citizens during periods, when nothing is happening, in order to implement psychosocial help effectively.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

26. 5. 2008

Bc. Veronika Petříková

Poděkování

Chtěla bych tímto poděkovat především vedoucí diplomové práce PhDr. Marie Mezníkové, za poskytnutí materiálů a cenných informací a rad, které mi pomohly k napsání mé diplomové práce.

OBSAH :

ÚVOD.....	8
1 SOUČASNÝ STAV	9
1.1 ZÁKLADNÍ POJMY	9
<i>1.1.1 Mimořádná událost</i>	<i>11</i>
1.2 TYPY POMOCI	11
<i>1.2.1 Psychosociální pomoc</i>	<i>12</i>
<i>1.2.2 Humanitární pomoc.....</i>	<i>16</i>
<i>1.2.3 Duchovní pomoc.....</i>	<i>20</i>
<i>1.2.4 Psychologická pomoc</i>	<i>22</i>
<i>1.2.5 Sociální pomoc</i>	<i>24</i>
1.3 REAKCE NA TRAUMATIZUJÍCÍ UDÁLOST A VYROVNÁNÍ SE S NÍ	26
1.4 PRŮBĚH UDÁLOSTI A POSKYTOVÁNÍ POMOCI.....	29
1.5 INTEGROVANÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM (IZS)	31
1.6 PSYCHOSOCIÁLNÍ INTERVENČNÍ TÝMY (PIT).....	32
1.7 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE	36
<i>1.7.1 Český červený kříž (ČČK)</i>	<i>36</i>
<i>1.7.2 ADRA.....</i>	<i>38</i>
<i>1.7.3 Charita Česká republika (Terénní krizová služba)</i>	<i>40</i>
<i>1.7.4 České sdružení obětí dopravních nehod (ČSODN)</i>	<i>41</i>
<i>1.7.5 Další nestátní neziskové organizace.....</i>	<i>43</i>

1.8 ŘÍZENÍ A SPOLUPRÁCE PŘI MIMOŘÁDNÉ UDÁLOSTI (KRIZOVÉ SITUACI).....	45
1.9 ZÁKONNÝ RÁMEC POMOCI V ČR	48
1.10 DOKUMENTACE, PLÁNY, SMLOUVY	49
2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZA	55
3 METODIKA.....	56
3.1 SBĚR DAT	56
3.2 STRUKTURA A ANALÝZA DOTAZNÍKU	56
4 VÝSLEDKY	57
5 DISKUSE.....	76
6 ZÁVĚR	80
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	81
8 KLÍČOVÁ SLOVA.....	86
9 PŘÍLOHY.....	87

ÚVOD

V našich podmínkách má psychosociální pomoc poměrně krátkou historii. Vzhledem ke stále se zvyšujícímu počtu i rozsahu mimořádných událostí a katastrof, jako jsou povodně, dopravní nehody s větším počtem obětí, požáry či vichřice, dochází na území České republiky ke zvýšení požadavků na zajišťování psychosociální pomoci zasaženým lidem.

Samotná událost i průběh záchranných a likvidačních prací může mít traumatizující vliv na lidskou psychiku a negativně ovlivnit zdravotní stav i kvalitu budoucího života občanů i záchranářů. Vzhledem ke zkušenostem z posledních let a požadavkům praxe dochází i k rozvoji systému psychosociální pomoci pro situace mimořádných událostí. Pomoc při mimořádných událostech je určena pro přímé oběti, jejich blízké, příbuzné, obyvatele v místě, kde se událost odehrává a pomáhající profese jako jsou záchranáři či dobrovolní pracovníci.

Na západě a zvláště u nás není dostatek takových špičkových odborníků, kteří by byli schopni dobře a pružně spolupracovat v terénních týmech neziskových organizací. A také se zdá, že není dost neziskových organizací, které by byly schopné tyto špičkové odborníky zaangažovat. V současnosti je velmi důležitá připravenost obyvatel, a také přehled možností a využití nabízených služeb, potřeb a pomoci.

Protože poskytovaná psychosociální pomoc zasaženým lidem zahrnuje velkou skupinu lidí, zaměřila jsem se ve své diplomové práci na poskytování pomoci běžným občanům. Zároveň jsem se zaměřila na některé pojmy související s tímto tématem. Pro tuto skupinu lidí jsem se rozhodla také z toho důvodu, že sama nemám žádné zkušenosti a ani nikdo z mého blízkého okolí. Potřeba pomoci těmto lidem v případě, že se do takovéto situace někdy dostanou, byla tím rozhodujícím momentem.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Základní pojmy

Na začátku bych se zaměřila na některé pojmy související s tímto tématem. Jedná se o pojmy integrovaný záchranný systém, mimořádná událost, záchranné a likvidační práce, krizová situace, krizová pomoc, psychosociální pomoc a posttraumatická stresová porucha.

Integrovaný záchranný systém

Integrovaný záchranný systém (IZS) je koordinovaný postup jeho složek při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací. Použije se při potřebě provádět současně záchranné a likvidační práce dvěma anebo více složkami integrovaného záchranného systému.⁽⁴¹⁾ Základní i ostatní složky jsou uvedeny v kapitole o IZS.

Mimořádná událost

Mimořádnou událostí se rozumí působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.⁽⁴¹⁾

Záchranné a likvidační práce

Záchrannými pracemi se myslí činnost k odvrácení nebo omezení bezprostředního působení rizik vzniklých mimořádnou událostí, zejména ve vztahu k ohrožení života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, a vedoucí k přerušení jejich příčin. Likvidačními pracemi jsou činnosti k odstranění následků způsobených mimořádnou událostí.⁽⁴¹⁾

Krizová situace

Krizová situace je mimořádná událost, v jejímž důsledku se vyhláší stav nebezpečí, nouzový stav, stav ohrožení státu nebo válečný stav (krizové stavy). Jsou při ní ohroženy důležité hodnoty, zájmy či statky státu a jeho občanů a hrozící nebezpečí nelze odvrátit a způsobené škody odstranit běžnou činností orgánů veřejné moci, ozbrojených sil

a ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů, havarijních a jiných služeb a právnických a fyzických osob.⁽¹⁷⁾

Krizová pomoc

Krizová pomoc je terénní, ambulantní nebo pobytová služba na přechodnou dobu poskytovaná osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života, kdy přechodně nemohou řešit svoji nepříznivou sociální situaci vlastními silami. Obsahuje poskytnutí ubytování, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.⁽⁴⁰⁾

Psychosociální pomoc

Psychosociální pomoc nemá přesné vymezení. Psychosociální pomoc by se dala definovat jako komplexní péče o psychické a sociální potřeby člověka při mimořádné události, spojující pomoc humanitární a materiální s pomocí sociální, psychologickou a duchovní, reagující na potřeby zasažených lidí a podporující jejich vlastní zdroje.⁽²⁸⁾

Posttraumatická stresová porucha (PTSD – posttraumatic stress disorder)

Posttraumatická stresová porucha dle mezinárodní klasifikace nemocí vzniká jako zpožděná a/nebo protrahovaná odezva na stresovou událost nebo situaci (krátce nebo dlouho trvající) neobvykle hrozivého nebo katastrofického rázu, která pravděpodobně téměř u každého vyvolá pronikavou tíseň. Příznaky začínají po traumatu, po období latence, které může trvat od několika týdnů až do několika měsíců (ale jen zřídka víc než 6 měsíců). Průběh je kolísavý, ve většině případů lze očekávat uzdravení. U malé části pacientů může nastat chronický průběh, trvající mnoho let, a přechod k trvalé změně osobnosti.⁽³⁴⁾

1.1.1 Mimořádná událost

Mimořádné události lze klasifikovat dle počtu postižených lidí na hromadné neštěstí omezené, hromadné neštěstí rozsáhlé a katastrofu. Hromadné neštěstí omezené je vymezeno jako mimořádná událost postihující nejvíce 10 zraněných nebo zasažených, z nichž jeden je v kritickém stavu. Likvidace následků události je řešena ve spolupráci s místními zdroji a traumatologické plány aktivovány nejsou. Hromadné neštěstí rozsáhlé je vymezeno jako mimořádná událost, která má za následek náhlý vznik většího počtu než 10 zraněných nebo zasažených, počet zasažených však nepřekračuje číslo 50. Pro likvidaci následků je nezbytná aktivace poplachových, havarijních a traumatologických plánů. Katastrofa je náhle vzniklá mimořádná událost, velkého rozsahu, která má za následek více než 50 postižených bez rozdílu počtu mrtvých, těžce zraněných či lehce zraněných.⁽³¹⁾

Dělení se zmiňuje o havarijních, poplachových a traumatologických plánech, ale protože havarijní a poplachové plány popisují v jiné kapitole, tak ujasním jen pojem plán a traumatologický plán. Plán představuje předem stanovený soubor úkonů, postupů a opatření v určité činnosti, která má být prováděna tak, aby se zajistilo dosažení vytyčeného cíle a traumatologický plán (součást havarijních plánů), slouží jako plán zdravotnických opatření k poskytování nezbytné zdravotní péče při výskytu hromadného postižení osob na zdraví v důsledku mimořádné události.

1.2 Typy pomoci

Typ pomoci má vycházet z typu události, času, ze situace v regionu, z posouzení zdrojů, sil, hodnot a potřeb zasažených lidí. Ihned po události je poskytována základní první pomoc technická (např. vyproštění), základní první pomoc zdravotní (např. zástava krvácení, umělé dýchání, protišoková opatření), první pomoc psychická (pro lehce zraněné a tělesně nezraněné přímé oběti a pro rodinné příslušníky), zdravotnická odborná pomoc

(zdravotnická záchranná služba) a technická odborná pomoc (policie, hasičský záchranný sbor). Cílem první psychické pomoci je psychická stabilizace zasaženého člověka. První psychické pomoci odpovídají pravidla urgentní pomoci, které jsou využívána na úrovni vojenské psychiatrie označované anglickou zkratkou BICEPS (Brevity, Immediacy, Centrality nebo Central control, Empathy, Proximity, Simplicity), v češtině BOJISS. Přestože pro vojáky platí odlišná měřítka úspěchu, jejich cílem je návrat do práce a z tohoto důvodu mohou být všeobecně využita pro první psychickou pomoc.

Zásady jsou následující: B – krátkost; I – okamžitost i na psychosociální úrovni; C – centrální řízení a jednotné velení, jednotný filozofický přístup; E – lidský přístup a kontakt (udržovat reálná očekávání a naději, podávat průběžné informace je důležitější než medikace); P – blízkost, pospolitost, snaha udržet členy rodiny a známé pohromadě; S – zachování lidské důstojnosti (informace, normalita reakcí, zajistit ochranu před žurnalisty a přihlížejícími).⁽³⁹⁾

Následně je poskytována pomoc humanitární (především materiální, finanční), duchovní, psychologická, poradenská či technická (např. při odklizení následků).

1.2.1 Psychosociální pomoc

Vzhledem k okolnostem, že lidé běžně využívají pomoc psychologů, psychiatrů, duchovních i sociálních pracovníků a vzhledem k nejasnému definování pojmu psychosociální pomoci, může docházet k tomu, že je tento termín psychosociální nesprávně používán jako „souhrnný pojem pro různé problémy od stresu, který někdo denně prožívá v dopravním kolapsu, přes paniku z hrozícího vypovězení z bytu nebo z neúnosného zatížení dluhy, až k izolaci, v níž se nachází člověk, který není schopen navazovat či udržovat vztahy“.⁽³²⁾

V České republice se systém psychosociální pomoci začal vytvářet po moravských povodních v roce 1997, dalším podnětem byly i české povodně v roce 2002 a tragická autobusová nehoda u Nažidel v roce 2003. Současný systém je tvořen několika proudy,

ktelé by bylo dobré do budoucna propojit a ucelit, a tím vytvořit komplexní a efektivní rámec pomoci. Psychosociální pomoc obětem neštěstí má poměrně krátkou historii jak u nás, tak i v zahraničí. Výrazně se prosazuje posledních dvacet let.

Nejdříve se začala pomoc rozvíjet v rezortu Ministerstva vnitra, jako systém posttraumatické intervenční péče pro policisty, který funguje od roku 2001 a jehož model se přenesl také do Hasičského záchranného sboru ČR (funkční od roku 2003). K rozvoji této oblasti současně dochází také v rámci nestátních neziskových organizací. V současnosti je systém využitelný prostřednictvím IZS také tam, kde se stávají oběťmi mimořádných situací občané. Systém tvoří vyškolení profesionálové v metodách CISM (Critical Incident Stress Management) a v krizové intervenci. Týmy mohou působit nezávisle a decentralizovaně nebo ve spolupráci s dalšími týmy při lokálních neštěstích.

Ve spolupráci rezortu vnitra a Nadace ADRA se od roku 1999 vytváří a školí Psychosociální intervenční tým ČR, který tvoří dobrovolníci z neziskových organizací. Tento tým má zastoupení v regionech ČR, kde vykonává terénní krizovou práci, reaguje na aktuální potřeby vznikající při mimořádných událostech. Další více nebo méně ojedinělé aktivity podobného typu se objevují také v dalších organizacích (terénní výjezdní tým Charity Plzeň, Mobilní psychosociální tým magistrátu hl. m. Prahy, České sdružení obětí dopravních nehod, Český červený kříž).⁽³⁶⁾

Český červený kříž je typickým představitelem humanitární organizace, která poskytuje materiální (a také zdravotnickou) pomoc. I když navenek psychosociální pomoc prezentují, tak tam tato oblast reálně chybí. Do této oblasti se zapojily i některé z komerčních organizací jako např. České aerolinie, které zřídily Tým psychologické asistence, a Tým krizových asistentů.

Psychosociální pomoc je vedle integrovaného záchranného systému základní složkou pomoci při neštěstích. Psychosociální pomoc navíc pokračuje i v krátkodobém a dlouhodobém horizontu po neštěstí a reaguje na potřeby občanské společnosti až po úroveň podpory ve vzájemné svépomoci mezi příbuznými a sousedy.⁽²⁹⁾

Dobrá psychosociální pomoc by měla vypadat jako myšlenkové a komunikační pojítka pomoci humanitární a materiální, psychologické, sociální a duchovní. První dny splývá psychosociální pomoc obětím neštěstí s krizovou, protože potřeby člověka bývají ohroženy náhlou změnou, která vede ke ztrátě důležitých hodnot. Při hromadných neštěstích a katastrofách se dělí na dvě úrovně. První je nespecifická komunikační, kterou musí umět všichni a druhá je odborná, dle potřeb postižených lidí neštěstím.

Podstatou psychosociální pomoci je vyhledávat zasažené osoby mimořádnou událostí, zjišťovat a naplňovat jejich individuální potřeby, a zároveň u dotyčných osob a místních komunit podněcovat a posilovat vlastní schopnosti řešit vzniklé problémy. Psychosociální pomoc, kterou poskytují organizace a dobrovolníci, a která by měla navazovat na pomoc, kterou zajistila státní správa zejména v urgentní fázi, se vztahuje především na potřeby sociální a psychické.

Psychosociální pomoc má čtyři hlavní cíle, kterých se dosahuje specifickými a nespecifickými prostředky jednotlivých odborností: 1. Zvládání sebe a života 2. Zpracování zážitku a minulosti 3. Začlenění se 4. Otevření se budoucnosti.⁽²⁾

O naplňování těchto cílů usilují především pracovníci tzv. pomáhajících profesí (sociální pracovníci, duchovní, psychologové, psychiatři, zdravotníci, právníci, novináři, tlumočníci, dobrovolníci), prostřednictvím terénní práce s podporou telefonických a internetových linek pomoci a návazností na následné služby ambulantní a lůžkové. Telefonické a internetové linky pomoci lze pokládat za předstupeň odborných služeb. Navazující odbornou pomoc tvoří pomoc poskytovaná duchovními a sociálními pracovníky, v případě přetrvávajících posttraumatických příznaků ji poskytují psychologové a psychiatři. Je nutné pro všechny typy odborné pomoci vytvořit taková pravidla, aby bylo jasné jakou pomoc, kdy a kde poskytovat.

Nejcennějším přínosem humanitárních a charitativních organizací psychosociální pomoci při katastrofách spočívá v tom, že jejich pracovníci chodí za zasaženými lidmi do terénu a jsou s nimi. Účinná pomoc bez spolupráce s médii není představitelná. Organizace jsou na médiích závislé, bez jejich pomoci slábnou. V Čechách se u médií projevuje

upřednostňování tématu finanční pomoci, která odpovídá prioritě neziskových organizací v prvních dnech po události rychlým zavedením konta. Pro účelné využití finanční pomoci by bylo dobré vytvořit jedno humanitární konto, z kterého by se podle dohodnutých pravidel rozdělovaly peníze mezi organizace. Protože humanitární organizace pomáhají lidem a obcím s obnovou rok až rok a půl po události mají jiné přednosti než ty, kterými oslňují média první týden. Pro zlepšení spolupráce mezi nimi je zapotřebí zaměřit pozornost na dlouhodobé a pravidelné informování občanů prostřednictvím regionálních médií, a naučení se základům krizové komunikace.

Souhrnně lze fáze psychosociální pomoci rozdělit takto:

- 1) fáze přípravy obyvatel a záchranářů na mimořádnou událost (u události s postupným začátkem typu „povodeň“/„epidemie“ a v rámci prevence a zvyšování odolnosti obyvatel);
- 2) fáze urgentní – v průběhu události (období záchranných a evakuačních prací, zvláště u události s náhlým začátkem typu „dopravní nehoda“/„teroristický útok“/„zemětřesení“ - hodiny, dny, týdny);
- 3) fáze likvidačních prací a nápravy (dny, týdny, měsíce);
- 4) fáze dlouhodobá, kdy se zasažení vyrovnávají s traumatizující zkušeností (měsíce, roky).⁽³⁷⁾

V současné době dobrý rámec psychosociální pomoci chybí a obsah není jasný poskytovatelům, příjemcům, ani finančním poskytovatelům pomoci. Rámec by měl zahrnovat mezioborovou týmovou spolupráci profesionálů i laiků a propojovat krizovou pomoc krátkodobou (první psychická, časná intervence, krizová intervence), střednědobou (navazující pomoc odborná, poradenství) a dlouhodobou (péče o obec, podpora sousedské a vzájemné pomoci, rozvojová humanitární pomoc apod.).

1.2.2 Humanitární pomoc

Humanitární pomoc se uplatňuje při hromadných neštěstích, katastrofách a situacích ohrožující mezinárodní mír či bezpečnost. Způsob pomoci by neměl diskriminovat, měl by být politicky i nábožensky nestranný, a hlavně se soustředit na potřeby obětí.

Co je, ale humanitární pomoc? Lze jí popsat jako souhrn opatření v materiální, duchovní, zdravotní, sociální a právní oblasti, které poskytují jednotlivci, skupiny, spolky, státní i nestátní organizace ve prospěch obyvatelstva, postiženého následky mimořádných událostí.⁽²⁵⁾

V oblasti krizového řízení a obranného plánování je pak humanitární pomoc vymezena jako činnost vládních i nevládních orgánů a organizací, dobročinných spolků a jednotlivců konaná ve prospěch obyvatelstva určitého regionu, postiženého krizovou situací. V mezinárodním měřítku, pak i pomoc obyvatelstvu regionů na území jiného státu, strádajícího v důsledku vnitřních či mezinárodních konfliktů. S humanitární pomocí je spojen i pojem humanitární operace. Humanitární operace je tedy činnost určených sil s použitím prostředků státu a organizací ve prospěch obyvatelstva pro pokrytí jejich základních životních potřeb během mimořádné situace nebo krizové situace. Operace speciálně zaměřená na zmírnění lidského utrpení tam, kde místní odpovědní civilní představitelé nejsou schopni nebo nechtějí odpovídajícím způsobem zabezpečit obyvatelstvo. Může předcházet, probíhat současně nebo doplňovat činnost specializovaných civilních humanitárních organizací.⁽¹⁷⁾

Cílem humanitární pomoci při katastrofách lidem, kteří se ocitli v nesnázích či ohrožení života, je obnovení výchozího stavu nebo předcházení dalších škod, ulehčení života ve zhoršených podmínkách, usilování o opětovné začlenění lidí do společenství, o návrat ke zdraví a o obnovu sídel. Zásadní při poskytnutí pomoci lidem, kterým se pomáhá je, aby na tom po pomoci nebyli hůře než před ní. Jakmile však přechází pomoc z dočasné úlevy do dlouhodobé pomoci, měla by přispět k udržení, podpoření a posílení místního společenství a obce. Významné je pro obnovu života v obci najít místo, kde se mohou lidé

scházet a které bude oporou. Především jde o místa, která propojují minulost s budoucností či stmelují rodiny a obce (např. škola, kostel, hospoda). V případě, že humanitární organizace aktivně spolupracují s obcí, může být pomoc účelně využita.

Poskytování, přijímání a organizování humanitární pomoci je legislativně upraveno takto: Humanitární pomoc lze poskytovat a přijímat k uspokojování základních životních potřeb obyvatelstva a k obnově území postižených mimořádnou událostí formou věcných nebo finančních prostředků, služeb nebo speciálních prací. Je poskytována bezplatně orgány státní správy a orgány územních samosprávných celků, právníky osobami, podnikajícími fyzickými osobami, nevládními organizacemi, neziskovými organizacemi a sdruženími občanů, skupinami osob a jednotlivci na základě výzev nebo z vlastní iniciativy formou nabídek. Přehled nabídek a požadavků na humanitární pomoc vedou státní orgány, orgány územních samosprávných celků a humanitární organizace. Sbírky pro humanitární pomoc konají humanitární organizace na základě aktuálních požadavků z postižených oblastí. Humanitární pomoc z těchto sbírek je soustřeďována ve skladech organizačních složek státu; v konkrétním případě lze z důvodu účelnosti humanitární pomoc soustředit ve skladech humanitárních organizací. Nakládání s humanitární pomocí od oznámení nabídky poskytovatelem po její výdej příjemci orgány státní správy, orgány územních samosprávných celků nebo humanitární organizace zajišťují tak, aby bylo vyloučeno její zneužití a zabráněno jejímu znehodnocení. Přitom se bezodkladně řeší místo určení, způsob doručení adresátům a výdej příjemcům humanitární pomoci.⁽¹⁹⁾

Orgány kraje zajišťují přípravu na mimořádné události, provádění záchranných a likvidačních prací a ochranu obyvatelstva. Hasičský záchranný sbor ČR pro zabezpečení záchranných a likvidačních prací organizuje a koordinuje humanitární pomoc. Za stavu nebezpečí ji organizuje a koordinuje hejtman.

V České republice jsou vytvářeny zásoby pro humanitární pomoc, které jsou součástí systému nouzového hospodářství. Jsou vytvářeny Správou státních hmotných rezerv v systému státních hmotných rezerv. Za přidělení zásob pro humanitární pomoc fyzickým osobám vážně postiženým krizovou situací odpovídá krajský hejtman, starosta

obce s rozšířenou působností nebo starosta určené obce, kterému byly zásoby pro humanitární pomoc poskytnuty. ⁽⁴²⁾

Vydané zásoby, které se nevracejí ani neuhrazují, jsou určeny pro první tři dny krizové situace. O jejich vydání rozhoduje předseda Správy státních hmotných rezerv na základě požadavku krajského úřadu, obecního úřadu obce s rozšířenou působností nebo určené obce, v případě že nelze poskytnout potřebnou pomoc občanům z vlastních zdrojů.

Pro nouzové přežití obyvatelstva postiženého mimořádnou událostí existují opatření nouzového přežití (souhrn činností a postupů příslušných orgánů, zainteresovaných subjektů a občanů prováděných s cílem minimalizovat negativní dopady mimořádných událostí na zdraví a životy postiženého obyvatelstva), která navazují na evakuaci obyvatelstva, a jsou zabezpečována IZS. Opatření nouzového přežití ve formě plánu nouzového přežití je součástí havarijního plánu kraje a je určen pro řešení mimořádných událostí, která vyžadují vyhlášení třetího nebo zvláštního stupně poplachu. Plán zahrnuje nouzové ubytování a zásobování základními potravinami, zdroje pitné vody, nouzové zásobování pitnou vodou, základní služby obyvatelstvu, dodávky energií a organizování humanitární pomoci.

Pro případy mimořádných událostí, jak jsou velké dopravní havárie, teroristické akce, rozsáhlé požáry, větrné smrsti, sněhové kalamity, jejichž vznik a působení zpravidla nelze časově, prostorově a co do počtu postižených osob předvídat, jsou v působnosti HZS ČR připravena další opatření nouzového přežití osob postižených důsledky obtížné předvídatelné mimořádné události. Jedná se především o poskytování nouzového přístřeší, náhradního ošacení, stravy a nápojů po dobu nezbytně nutnou, než se budou postižené osoby moci vrátit do svých domovů nebo až budou zahájeny standardní postupy podle havarijních plánů. Tato opatření jsou připravena na centrální, krajské a územní úrovni. ⁽⁴⁾

V případě katastrofy by měli mít lidé ze zasažených oblastí právo na zmírnění útrap a důstojný život i odpovídající pomoc. K tomu přispívá principiální a praktický rámec Humanitární charta a minimální standardy, jejichž cílem je zvýšit efektivitu humanitární

pomoci a učinit humanitární organizace zodpovědnější za chování v krizových intervencích.

Minimální standardy pokrývají krizovou pomoc v oblasti dodávek vody, hygienických opatření, potravinové pomoci, výživy, poskytování nouzového přístřeší a jeho umístění v oblasti zdravotní péče. Základem je Humanitární charta, která stanovuje zákonnou odpovědnost států a orgánů na zajištění práva na pomoc a na ochranu. Nejsou-li státy samy schopny toto poskytnout, musí povolit intervenci mezinárodních humanitárních organizací. Důležitý je i význam dostupnosti potřebných a finančních, lidských a materiálních zdrojů.⁽⁴⁾

Materiální a finanční pomoc umožňuje vytvářet podmínky pro realizaci základních životních potřeb obyvatelstvu, postiženého mimořádnou událostí. Stát má hlavní podíl na uskutečnění materiální pomoci obyvatelstvu, postiženému mimořádnou událostí. Na druhé straně církevní, humanitární a charitativní organizací přispívají, rychlostí a efektivitou prováděné humanitární pomoci a možností dlouhodobého působení na postiženém území. Jako materiální pomoc k uspokojení základních životních potřeb v případě krizové situace lze využít zásoby pro humanitární pomoc. Zásoby pro humanitární pomoc obsahují dávku potravin a osobní potřeby; náhradní oděv a obuv; spací pytel; balení pitné vody a to jak v zimní, tak v letní variantě. Materiální pomoc, která je poskytována církevními, humanitárními a charitativními organizacemi, především zahrnuje ošacení, deky, přikrývky, základní hygienické potřeby, zdravotnické potřeby a materiály, potraviny, nápoje popř., léky. Úspěšně lze také využít ošacovací střediska Českého červeného kříže provozované oblastními spolky Českého červeného kříže a také krajské sklady humanitární jednotky Českého červeného kříže s vybavením pro nouzové ubytování a stravování evakuovaných a vybavením pro zabezpečení činnosti jednotek.

Finanční pomoc bývá v případě mimořádné události poskytována prostřednictvím sbírek, které jsou zřizovány různými organizacemi. Rozložení pomoci do více etap, vhodnost, rychlost a včasnost pomoci, její jasné ohraničení a adresnost jsou důležité. Hospodařit s rozdělováním finančních prostředků, znamená především záměrně

nerozdělovat na začátku události všechny prostředky, mít vytvořen nezávislý tým, který kontroluje efektivní využití rozdělených peněz mezi oběti. ⁽³⁰⁾

Na základě povodňových zkušeností, které donutily poskytovateli pomoci jít od přímé finanční pomoci k poradenství, vzniklo již mnoho užitečného. Například ADRA vydala obsahově bohatou, srozumitelnou a přehlednou příručku *Obnova bytových domů po záplavách*, která obsahuje informace od pomoci při rozhodování po záplavách, přes používání vysoušečů až k doporučení projektanty při návrhu budov do zátopových oblastí. ⁽⁴⁾

Poskytováním humanitární pomoci se zabývá řada nestátních neziskových organizací např. Český červený kříž, Sdružení Česká katolická charita, ADRA, Diakonie ČCE, Člověk v tísni.

1.2.3 Duchovní pomoc

Poskytování náboženské pomoci je jedním z úkolů civilní obrany, a tedy součástí pomoci obyvatelstvu postiženého mimořádnou událostí nebo krizovou situací. V případě mimořádných situací je cílem náboženské (duchovní) pomoci poskytnout umírajícím, zraněným, strádajícím osobám a personálu zajišťujícího záchranné práce duchovní pomoc prostřednictvím duchovního personálu. ⁽¹⁴⁾

Duchovní v rámci pomoci obětem mimořádných událostí mohou nabídnout pomoc ve všech časových úsecích, kterými si oběť musí projít. Bezprostředně po mimořádné události je většina duchovních schopna citlivého přístupu k těm, kteří prožívají jakýkoli druh problémů. Naslouchání, společné mlčení, vhodné slovo, které dovede přinést uklidnění, je bezprostředně po prožité události důležitým prvkem pro zvládnutí mimořádné události. Přítomnost a pomoc duchovního může být velmi cenná v situacích, kde je nutný citlivý přístup, a to u lidí, kteří se setkali s nečekanou událostí, na kterou nebyli připraveni. Zpracování prožitého traumatu se odehrává v poměrně dlouhé době, dotýká se jak obětí, tak jejich příbuzných, přátel, spolupracovníků apod. Pomoc duchovního v těchto situacích vyhledávají kromě aktivně věřících, u kterých by se s tím počítalo, také ti, kteří v běžném

životě společnost věřících nenavštěvují. A samozřejmě jsou nepostradatelní se vším, co souvisí s pohřbem (osobní účast, příprava) a samotným rozloučením (doprovázení truchlících apod.). V případě dlouhodobé pomoci mohou být duchovní součástí procesu uzdravování, protože v době kdy ukončili svoji činnost záchranné týmy a humanitární pracovníci, mohou pomoci s přetrvávajícími problémy u obětí mimořádných událostí (nasměrovat k hledání nového smyslu života, naděje, odpuštění nebo smíření se sebou apod.).

Doprovázení lidí, kterým otřáslý, nebo zhroutily se dosavadní pilíře života, je dalším možným příspěvkem duchovních. Výhodou je, že návštěvy a rozhovory mohou dle potřeby pokračovat i v následujících měsících. Důležitou roli v tomto procesu jsou také vzpomínkové bohoslužby. Právě při nich může být dobře spojeno vědomí pomíjivosti na straně jedné a nové naděje na straně druhé. Je důležité, když se mohou tyto bohoslužby konat alespoň rok po mimořádné události.⁽³⁵⁾

Naléhavost této oblasti vyplývá z toho, že dosud na jednotlivých úrovních krizového řízení, nebyla realizována opatření, která by se týkala náboženské pomoci. Je nutné zapracovat do havarijních a krizových plánů opatření k poskytování náboženské pomoci, aby při mimořádných událostech či krizových situacích, byli zástupci církvi informováni o daném stavu a v případě potřeby byly služby duchovních využity. Zároveň je nutné vybavit i církevní personál příslušnými dokumenty a informovat o opatřeních poskytujících náboženskou pomoc jednotlivé složky IZS či další záchranné složky. Měla by se také určit místa pro poskytování náboženské pomoci. Předpokládaná místa by měly být místa nouzového ubytování, stravování, evakuační střediska, nemocnice, či velkokapacitní úkryty, místa pohřbívání, v místech záchranných prací, kdy již nehrozí bezprostřední riziko ohrožení života.

Zákonná východiska a odůvodnění zařazení náboženské pomoci do úkolů civilní obrany přinesly Dodatkové protokoly I a II k Ženevským úmluvám ratifikované Českou republikou v roce 1990 a vydané ve sbírce zákonů č.168/1991, čl. 61. Stanovit základní pravidla k vytváření prostředí pro organizování a zabezpečování poskytnutí duchovní

pomoci postiženým a strádajícím osobám při mimořádných událostech, resp. krizových situacích spojených s válečným konfliktem, velkými živelními pohromami, průmyslovými haváriemi a sociálními konflikty. Vytvořit pro duchovní personál nezbytný status umožňující jim poskytnout duchovní pomoc.⁽²⁴⁾

Základ pro další rozvíjení náboženské pomoci při mimořádných událostech a rámcové předpoklady pro rozvíjení spolupráce, přineslo uzavření dohody mezi Českou biskupskou konferencí, Ekumenickou radou církví a Generálním ředitelstvím HZS ČR, kde náboženská, duchovní pomoc je definována jako důležitá součást spolupráce. Předností této dohody se také stala úzká návaznost na charitativní a náboženské organizace a provázanost duchovního se společenstvím, které může být využito k rychlému zprostředkování pomoci. Vzhledem k provázanosti duchovního se společností, může být dalším přínosem také nabídnutí pomoci k překonání možného pocitu vyčlenění či izolace. I přes tuto dohodu to v praxi vázne. Příčina může být v tom, že je v naší společnosti málo aktivně věřících a také možná proto, že smlouvy jsou řešeny na celostátní úrovni.

1.2.4 Psychologická pomoc

Události mohou mít traumatizující vliv na lidskou psychiku a negativně tak ovlivňovat zdravotní stav a snižovat kvalitu budoucího života, a proto se v posledních letech zaměřuje pozornost na profesionální psychologickou pomoc zasaženým lidem, záchranářům i humanitárním pracovníkům. Vzhledem ke stále rostoucímu počtu mimořádných událostí na našem území, vystupuje do popředí také psychologická pomoc postiženému obyvatelstvu, která byla v minulosti často opomíjena. V souvislosti s těmito skutečnostmi byl zahájen projekt základní psychologické pomoci obyvatelstvu, postiženému mimořádnou situací. Příprava a realizace projektu probíhala v úzké spolupráci již zmíněné Ekumenické rady církví a církví v ní sdružených, občanského sdružení ADRA a MV-generálního ředitelství HZS.

Protože lidé zasažení katastrofou psychologickou pomoc většinou nevyhledávají vydávající se pracovníci krizové pomoci zpravidla za nimi do terénu. První psychologická pomoc sestává jednak z prvků krizové intervence, jednak z prvků pomoci, kterou známe spíše při tělesných úrazech „ticho, teplo, tekutiny, tisíce prostředky transport. Ticho je v případě hromadných neštěstí otázkou organizace, teplo dodávají ony známé deky, které odlišují zachraňující od zachraňovaných, tekutiny může podávat dobrovolník a tisícím prostředků by měl být každý pracovník sám. Role profesionálů – například psychologů – spočívá především v zácviu dobrovolných spolupracovníků a následné péči o ně v podobě defusingu, debriefingu a výstupního poradenství.⁽³³⁾

Psychologové se podílejí na prevenci negativních dopadů na obyvatelstvo před vznikem mimořádné události, v průběhu odstraňování následků události a v některých případech i dlouhodobě po události. Doporučují vhodná opatření a postupy k odstranění nežádoucích reakcí (např. panické reakce či výbušnosti apod.). Psychologická první pomoc je určena pro lidi, kteří jsou událostí akutně zasaženi buď přímo na místě, nebo při transportu. Cílem je zareagovat na zásadní psychosociální potřeby a stabilizovat psychiku zasaženého člověka. Pokud psychické potíže přetrvávají týdny, měsíce nebo roky po skončení mimořádné události nastupuje dlouhodobá psychologická péče a pomoc, která je zaměřena na léčbu posttraumatické stresové poruchy.

Cílem psychologických opatření při (a po) mimořádných událostech je jednak usnadnění průběhu záchranných a likvidačních prací, jednak ošetření duševních zranění a prevence rozvoje posttraumatických obtíží. Preventivní psychologická opatření spočívají v odborných analýzách dopadů mimořádných událostí na obyvatelstvo a odvracení těchto dopadů, dále ve spoluúčasti na přípravě krizových plánů a v rámci přípravy obyvatelstva a specifických profesních skupin na zvládání mimořádných událostí a krizových stavů.⁽³⁷⁾

Součástí HZS ČR je psychologická služba, která poskytuje posttraumatickou péči hasičům a jejich rodinám, zajišťuje podklady pro personální práci a pomáhá obětem mimořádných událostí (poskytování psychologické pomoci obětem nehod a katastrof, podílet se na přípravě zdrojů psychologické pomoci v regionu a koordinovat jejich využití

při mimořádných událostech většího rozsahu). Při rozsáhlých hromadných neštěstích a katastrofách může být veliký počet postižených, kteří potřebují pomoc, a na to síly psychologické služby nestačí. V tomto případě by měl být v regionu zajištěný systém účinné a rychlé pomoci, a psycholog HZS kraje by v něm měl hrát úlohu koordinátora. Nemělo by se zapomínat ani na aktualizaci dat o odbornících, kteří by se v případě rozsáhlých mimořádných událostí mohli povolat. V současnosti jsou do této pomoci zapojena také občanská sdružení s humanitárním zaměřením. Při mimořádných událostech velkého rozsahu na území ČR i v zahraničí zajišťuje pomoc psychologické pracoviště MV.

Hlavními aktivitami psychologické služby Ministerstva vnitra ČR v situaci katastrofy, je zřízení psychologické poradenské linky MV, činnost týmu psychologické asistence MV, tvorba a distribuce specifických informačních materiálů a analytická a výzkumná činnost. Důležitá je také komunikace se sdělovacími prostředky a průběžné zveřejňování informací o poskytovaných psychosociálních službách.

Psychologická služba Hasičského záchranného systému České republiky (HZS ČR) je tvořena 14 krajskými psychology a dvěma psychology na GŘ HZS. Psychologové HZS mají za úkol koordinování pomoci obyvatelům na území daného regionu. V této oblasti spolupracují s psychology Policie ČR, dalšími odborníky a nestátními neziskovými organizacemi.⁽³⁸⁾

1.2.5 Sociální pomoc

K obnově společenství po proběhnuté mimořádné události v krátké době přispívá hledání a posilování místních a kulturních zdrojů, které ve většině případů ani nepotřebují specializovanou odbornou přípravu. K základní obnově společenství patří zprostředkování přístupu k potřebným službám, informace o pohřešovaných, úsilí o sjednocení a propojení rodin, poskytnutí příležitosti pro volný čas dětí a dospívajících, vytvořit prostor pro pořádání obřadů a různých slavností, zvyšování právních možností zasažených lidí, vytváření nových pracovních příležitostí a neformálních poradních orgánů apod. V mezních

situacích, zvláště u oslabených obcí, dochází k hledání jak pomoci materiální, tak také odborné, jejichž cílem by mělo být zlepšení prostředí, ve kterém žijí. K překonání beznadějí a bezmoci v obci je zásadní pomoc místních, kterým lidé důvěřují. Vnější pomoc by tu měla být podnětem k oživení života v obci prostřednictvím osvěty o následcích traumatu a výcviku místního personálu.

Obec může udělat mnoho pro návrat postižených do života vlastní komunity. Měla by proto podporovat vzpomínky na událost a komunikační vazby související s událostí. Kvůli připomínce a památce se vztyčují pomníky, pořádají se vzpomínkové bohoslužby a výroční setkání, dávají se dohromady dokumentární filmy. Kvůli komunikační síti se zřizují kontaktní centra a telefonické linky, vydávají se zpravodaje, šíří se osvěta.⁽³³⁾

Za sociální síť je považováno spojení osob, organizací a subjektů, které mohou přispět k plnění cílů sociální práce. Tvorba sociální sítě neboli síťování je chápána jako postup vytváření a udržení propojení a spolupráce organizací a institucí, které přicházejí do styku s uživateli sociální služby. Sociální sítě umožňují uživatelům získat přístup k dosud nevyužívaným zdrojům, kterými mohou být jednotlivci, organizace poskytující sociální služby a další.⁽²⁰⁾

Sociální opora (tvořena mezilidskými vztahy a vazbami) je jednou z funkcí sociální sítě. Pokud člověk cítí kolem sebe, že mu bude v případě potřeby pomoheno, je mnohdy pro něj důležitější než pomoc, která by mu skutečně byla poskytnuta.

Sociální služby poskytují podle zákona pomoc a podporu v nepříznivé sociální situaci (ztráta nebo oslabení schopnost řešit situaci, která by vedly k sociálnímu vyčlenění). Každá osoba má nárok na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé sociální situace nebo jejího předcházení. Rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí posilovat sociální začlenění a zamezovat setrvávání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace. Poskytovateli sociálních služeb jsou územní samosprávné celky a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociální služby jsou ambulantní, pobytové nebo terénní a zahrnují sociální poradenství, služby sociální péče, služby sociální prevence (krizová pomoc, linka krizové

pomoci). K poskytování sociálních služeb je nutné oprávnění (registrace) o kterém rozhoduje Krajský úřad příslušného území. Registr poskytovatelů sociálních služeb je veden na Krajském úřadě.⁽⁴⁰⁾

Osoba může požádat buď přímo, nebo prostřednictvím obce poskytovatele o poskytnutí sociální služby. Zabezpečení sociální služby je financováno ze státního rozpočtu prostřednictvím rozpočtu kraje. Dotaci lze poskytnout na podporu sociálních služeb nebo v případě mimořádných situací (zejména živelná pohroma, požár, ekologická nebo průmyslová havárie). V oblasti sociálních služeb řídí a kontroluje výkon státní správy Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Terénní sociální práce je z hlediska zákona o sociálních službách realizována prostřednictvím terénních forem sociálních služeb. Jednotícím znakem těchto služeb je jejich naplňování v přirozeném sociálním prostředí. Specifikem terénní sociální práce je, že pomáhající vyhledává potenciální uživatele sociálních služeb v jejich přirozeném prostředí a společná setkání tak obvykle neprobíhají na půdě organizace. Tento způsob práce umožňuje kontakt s lidmi, kteří z různých důvodů sami institucionální pomoc nevyhledávají. Veškeré aktivity vykonávané v rámci terénní služby podporují plnou sociální integraci jejich uživatelů do společnosti a jsou poskytovány převážně v přirozeném prostředí uživatelů, se snahou využít v maximální možné míře jejich přirozených sociálních zdrojů (rodina, příbuzní, apod.).⁽²⁰⁾

Pro efektivní využití je důležité zmapovat služby, které jsou v daném regionu k dispozici a vytvořit přehled organizací, institucí a jimi poskytovaných služeb.

1.3 Reakce na traumatizující událost a vyrovnání se s ní

Podle definice je traumatická událost zážitek, který téměř u každého vyvolá v době ohrožení pronikavou tíseň a výraznou stresovou reakci. Vesměs jde o události, při kterých jde o ohrožení života, zdraví, tělesné či psychické integrity nebo nejdůležitějších hodnot. Událost se stává traumatickou, když z různých důvodů překročí schopnost člověka emočně

ji zvládnout. Stresující nebývá jen sama ohrožující událost, ale velmi často i věci, které se stanou po ní. Někdy dokonce pozdější důsledky traumatu mohou být více subjektivně traumatizující než boj o holý život.⁽²³⁾

Emoční zranění mohou být méně viditelná než ničení domovů a fyzické infrastruktury, ale často trvá mnohem déle se z emocionálních, psychologických následků, a sociálního rozvratu zotavit než překonat materiální ztráty. Časná a odpovídající psychosociální pomoc může zabránit, aby se úzkost a utrpení rozvinuly v něco vážnějšího, a ovlivnit jedince lépe se vyrovnat s každodenním životem. Časná pomoc a procesy přizpůsobování dovolí ovlivněnému obyvatelstvu lepší vyrovnání se s obtížnou situací.⁽¹³⁾

Jakým způsobem osoba emočně reaguje na následky traumatické události? Zvládání a zotavení je závislé na úspěšném zpracování. Emocionální zpracování je proces, pomocí něhož jsou vstřebávány emoční zranění, která slábnou až do té míry, kdy se mohou začleňovat další zážitky. Přetrvávající symptomy posttraumatického stresu mohou znamenat selhané zpracovávání.⁽¹⁰⁾

Proto také někteří lidé traumatickou událost za celý život nezpracují a neuzdraví se a u některých se zpracuje a dokončení se projeví přesunem do nezraňujících vzpomínek a událost se tak stane součástí života. Obvykle to trvá jeden rok až dva, u některých obětí rozsáhlých katastrof či těžkých neštěstí to může trvat až sedm let.

Časový průběh reakce na traumatizující událost má své zákonitosti, které platí jen v hrubých obrysech, neboť se překrývají a jsou individuálně různé. Člení se:

- Fáze omráčení a šoku. Trvá od 0 do 24 – 36 hodin po události.
- Fáze výkřiku. Trvá do tří dnů po události.
- Fáze hledání smyslu. Trvá do tří dnů až do dvou týdnů po události.
- Fáze popření a znovu prožívání. Trvá od dvou týdnů do měsíce po události.
- Posttraumatická fáze. Trvá od jednoho měsíce do tří měsíců po události.⁽³³⁾

Ve fázi omráčení a šoku dochází k záchraně životů a majetku, jsou prováděna protišoková opatření, záchránění potřebují především jasné a pravdivé informace a nabíhá systém humanitární a psychosociální pomoci. Ve fázi výkřiku se mohou jedinci projevovat

netečností nebo přehnanou činností a čilostí. V této fázi by měla být pomoc přímým obětem ještě velmi konkrétní a věcná, měly by se zabezpečit základní životní potřeby (potravin, nápoje, přístřeší) a zorganizovat časově činnosti. V další fázi je vhodný čas pro naslouchání. Hledání a nalézání smyslu je důležité, aby člověk znovu porozuměl věcem, které se dějí s ohledem na něj. Ve fázi popření a znovu prožívání se mohou u někoho projevit posttraumatické jevy jako je noční můra, či strach z opakující se události. Popření se může projevit uzavřením do snů či vzpomínek o životě před událostí. Zhruba po čtrnácti dnech po události kdy utichá záchranný a mediální rozruch a okolní život se vrací do původních kolejí, nabývají na důležitosti psychosociální podpůrné sítě a systém sociální opory.

V poslední fázi se rozhoduje, zda se u člověka z posttraumatických reakcí vyvine posttraumatická stresová porucha, nebo zda se uzdraví a událost postupně přijme do svého života. Posttraumatická stresová porucha se snáze rozvine u rizikové skupiny obyvatel (staří lidé, děti, lidé s duševními poruchami, apod.). Pro zpracování traumatického zážitku zasažených lidí jsou důležití ti, kteří žijí v jejich blízkosti (příbuzní, přátelé, známí, pracovníci pomáhajících profesí apod.). Při reakci na traumatizující událost mohou člověku selhat adaptační mechanismy, které využívá při běžné zátěži a může dojít k různým fyziologickým změnám, změnám v chování a prožívání, tyto změny jsou označovány souhrnným názvem akutní reakce na stres, která se může objevit do hodiny nebo čtyř týdnů po dopadu události. Příznaky mohou být velmi různorodé a během hodin až několika dnů samy odezní. Nejčastěji dochází k celkovému utlumení, snížení pozornosti až k dezorientaci, může se rozvíjet apatie nebo naopak zvýšená aktivita, může být přítomna řada dalších příznaků (např. úzkost, zoufalství, zlost, depresivní nálada, ztráta zájmů). Fyzická únava a vyšší věk přispívají k rozvoji příznaků.

Pojmy „debriefing“ (z angl. debrief - podat hlášení) a „defusing“ (z angl. defuse – zbavit situaci výbušnosti) popisují dva stupně krizově-intervenční techniky pro vyrovnání se s traumatizující událostí (většinou se situací hromadného neštěstí).⁽³⁾

Tyto techniky se využívají u všech typů obětí (oběti přímé, příbuzní a přátelé, záchranáři a pomáhající pracovníci, lidé, kteří jsou v těsném vztahu k události a obyvatelé v místě události) a provádějí se obvykle skupinově. Důležité je nutné brát v úvahu složení skupiny. Tyto techniky byly zavedeny, aby pomáhaly jednotlivým skupinám obětí se vyrovnat s hromadným neštěstím. Podnětem ke vzniku těchto technik byla reakce obětí po katastrofách v 80. letech 20. století a výkonnost a duševní pohoda záchranářů. Defusing (do 12 hodin po události) se obvykle považuje za nezbytnou součást pracovního postupu záchranářů. Existuje celá řada debriefingů. Tato metoda probíhá formou skupinového sezení s odstupem alespoň 48 hodin po události, trvá déle než defusing. Metoda neslouží k odstranění posttraumatických příznaků, ale vytváří rámec pro účinné způsoby, jak příznaky zvládnout. Účelem je vytipování ohrožených jedinců a navázání další spolupráce. V české republice není zatím tolik zkušeností s debriefingem, aby se mohlo říci, zda škodí či ne.

Debriefing se skládá ze čtyř celků:

- úvod;
- čas vyprávění – sem patří skutečnosti i myšlenky;
- část reakcí – sem patří reakce i příznaky;
- část osvěty – sem patří učení a příprava.⁽³³⁾

1.4 Průběh události a poskytování pomoci

Každá katastrofa, která zasáhne obyvatele je doprovázená určitou pomocí. Časově lze rozdělit průběh události (dle prováděných zásahů) do tří velkých celků: před událostí, při ní a po ní. Pomoc začíná událostí a končí obdobím klidu před další událostí.

Dělí se na:

- krátkodobou při události, to znamená od času nula do tří dnů po události;
- střednědobou po události - od tří dnů do měsíce až šesti týdnů po události;
- dlouhodobou po události - od měsíce po události do 14 nebo 18 měsíců nebo dvou let po události.

Každý typ pomoci by měl být vyhodnocen, zhodnocen a s poučením z úspěchů a chyb použit při pomoci po další události. Nejdůležitější fází pro účinnost a přiměřenost pomoci poskytované při a po události je období před událostí, kdy se pomáhající připravují na další událost, zhodnocuje se zkušenost, zlepšuje se koordinace.⁽⁴⁾

Kromě profesionálů by se na mimořádné události měli připravovat také běžní občané. Něco jiného se chce od těchto skupin v době události a v době kdy se nic neděje. IZS a další složky se v době katastrofy podílejí především na záchraně životů a majetku, podávají informace, zatímco obyvatelstvo je zachraňováno nebo se spolupodílí na záchraně.

V období příprav před katastrofou by se úsilí lidí mělo soustředit na co nejlepší vypracovávání postupů jednotlivých složek, nejlepší vzájemnou spolupráci, vytváření komunikačních sítí mezi členy psychosociálního intervenčního týmu a ostatními skupinami záchranářů, vyjasnění spolupráce a určení pravomocí. Aby byla příprava efektivní, je důležité mít jasno v tom, kdo, co a kdy má v dané chvíli dělat. Zároveň by příprava měla vycházet z potřeb oživených po události. K tomu přispívají rozbor, cvičení a osvěta. Připravenost IZS a dalších složek se prověřuje součinnostními cvičeními, při kterých se již před událostí vyjasňují pohledy jak na vlastní práci, tak na práci druhých. Osvěta by měla být především nasměrována tak, aby obyvatelstvo vědělo, jak v daných situacích jednat a jak se chovat, což také vyháží z hesla ochrany obyvatelstva „Být připraven, znamená přežít“.

V prvních minutách zasaženému člověku nejdříve pomáhají blízcí, okolní lidé, je prováděna svépomoc a vzájemná lidská pomoc. Potom nastupuje odborná pomoc organizovaná státem (záchranáři, hasiči, policisté). V dalších hodinách nastupuje pomoc organizovaná nestátními organizacemi, dále pomáhají další obyvatelé, místní pomáhající, obec a kraj. U událostí velkého rozsahu jsou do pomoci zapojeny dobrovolníci, organizace a dárce zvenčí. Přítomnost cizích slouží pro další pomoc a podporu s využitím místních lidí, zastupitelstvem a místními médii.

Období po mimořádné události se rozpadá na dva celky: na první měsíc po události a následující měsíce a roky. První dny a týdny po události jsou na místě neštěstí záchranné

týmy a síly, shromažďuje se humanitární pomoc, upíná se pozornost médií a lidí, v případě potřeby se budují evakuační tábory a polní nemocnice. Časem zájem médií i lidí utichá, záchranáři odcházejí, a pomoc přechází do rukou místních lidí a zdrojů.

Každá oblast, ve které se pomáhá, je jinak vybavena krizovými službami, jinak se vytváří návrh pomoci a pokaždé se jinak spolupracuje s vnějšími týmy. Za ideální se považuje krizová pomoc, která má nepřetržitou službu telefonickou (linky důvěry), lůžkovou (krizová centra) a výjezdní (mobilní tým často v návaznosti na krizová centra), doplněna příslušnými možnostmi ambulantními.⁽⁴¹⁾

1.5 Integrovaný záchranný systém (IZS)

Integrovaný záchranný systém je reprezentován záchranáři prvního a druhého sledu, kteří se podílejí na řešení mimořádných událostí. První sled tvoří základní složky IZS: Hasičský záchranný sbor České republiky, jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany, zdravotnická záchranná služba a Policie České republiky. Druhý sled je tvořen ostatními složkami IZS, které poskytují pomoc na vyžádání. Mezi ostatní složky patří: vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil, ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory, ostatní záchranné sbory, orgány ochrany veřejného zdraví, pohotovostní, havarijní, odborné a jiné služby, zařízení civilní ochrany, neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím. Dohody o plánované pomoci na vyžádání uzavírají generální ředitelství HZS ČR (organizační součást Ministerstva vnitra) nebo HZS krajů se subjekty ostatních složek IZS. Plánovanou pomocí na vyžádání se rozumí předem písemně dohodnutý způsob poskytování pomoci při provádění záchranných a likvidačních prací.

Od roku 2001 je v České republice upravena činnost integrovaného záchranného systému (IZS) několika zákony: zákon č.239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému; zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy. Protože nejsou tyto zákony bezchybné, budou

se pravděpodobně v následujících letech vyvíjet. Změny přinesou zejména zkušenosti získané při různých mimořádných událostech, které se odehrávají na našem území. Po moravských povodních v roce 1997 došlo na mnoha místech republiky ke změnám, a tak na některých místech slouží nepřetržitě krizové týmy.

Koordinace složek Integrovaného záchranného systému je prováděna prostřednictvím operačního a informačního střediska IZS a v místě mimořádné události jsou záchranné a likvidační práce řízeny velitelem zásahu. Na různé druhy zásahů se složky IZS připravují při pravidelných součinnostních cvičeních. Profesionální pracovníci, kteří zachraňují životy a majetky lidí, slouží nepřetržitě a systém tísňových volání je celorepublikově sjednocen. Záchranný systém, který by pamatoval na psychosociální potřeby lidí, u nás zatím vytvořen není a IZS na něj nepamatuje. Není ustavena jeho výkonná složka, psychosociální intervenční tým.⁽³³⁾

1.6 Psychosociální intervenční týmy (PIT)

Psychosociální intervenční týmy jsou mezioborové, mezidenominační týmy složené z osob s rozdílnými možnostmi a schopnostmi reagovat na komplex materiálních, duševních a duchovních potřeb obětí vzniklých následkem katastrof, hromadných i individuálních neštěstí, stejně tak i na následky terorismu. V současné době existuje psychosociální intervenční tým složený z absolventů tří po sobě jdoucích ročních výcviků. Vstupní výcvik byl hlavně zaměřen na duchovní. V druhém a třetím výcviku přibyl sociální pracovníci, psychologové, pracovníci neziskových a církevních subjektů. PIT týmy mají být schopny reagovat tak, aby společnosti pomohly obnovit do určité míry běžný život.⁽²⁷⁾

Kraj, ve kterém PIT ČR působí, by měl mít svého lokálního koordinátora, který v případě neštěstí reaguje, sestavuje tým a poskytuje psychosociální pomoc obětem neštěstí. Členové týmu se podílejí na poskytování psychosociální pomoci dle typu neštěstí, druhu

komunity a místních možností ve spolupráci s místními odborníky, církvemi, neziskovými organizacemi.

Pracovníci psychosociálního intervenčního týmu mají v období při a bezprostředně po katastrofě pět hlavních funkcí, které můžeme vnímat v časové posloupnosti:

1. Poskytování a vyhledávání informací a pomoc při prosazování práva zájmů obětí.
2. Debriefing.
3. Osvěta pro místní síť lékařů, duchovní, učitele a představitele dané obce.
4. Krizové poradenství.
5. Vyhledávání potřebných a odkázání do navazujících odborných služeb.⁽³³⁾

Konkrétní pomoc, kterou členové PIT poskytují, lze časově rozdělit na bezprostředně po události, první měsíc po události a pomoc v dlouhodobém horizontu. Bezprostředně po události ve spolupráci s místními zdroji poskytují psychickou pomoc, praktickou pomoc, informace na místě události, kontaktují média, aby zasažená veřejnost byla informována o pravděpodobných reakcích a dostupné pomoci, uvádějí do provozu nonstop linku pomoci, která slouží osmnáct měsíců až dva roky po události, poskytují tištěné materiály o emočních reakcích na místě i v okolí. Okamžitě se šíří tištěné materiály o emočních reakcích na místě neštěstí i v širším okolí. Provádí se debriefing záchranných týmů zasahujících na místě neštěstí. První měsíc po události členové PIT spolupracují s policií při vytvoření databáze zasažených lidí katastrofickou událostí, debriefing krizových pracovníků a přeživších, osvěta o účincích traumatizujících událostí mezi místní dobrovolníky a laické dobrovolné spolupracovníky, nabízení krizového poradenství či krátkodobé praktické pomoci, ať již při zařizování pohřbu, vyřizování úředních žádostí či v pojišťovnách nebo jako podpora při vzpomínkových bohoslužbách. Dlouhodobá pomoc je přebírána místními organizacemi a místními lidmi v horizontu do dvou let po události. Ti v tomto období pořádají veřejná shromáždění, poskytují podporu při soudním vyšetřování apod. Zřizují místní kontaktní centrum, poskytují individuální protitraumatické poradenství a provádějí osvětu ve školách. Součástí tohoto období je příprava na ukončení

postkatastrofických služeb a vyhlášení jeho konce. Vytvářejí se příležitosti pro uctění památky, poskytuje se opora při výročích a svátcích.

Činnost PIT při podpoře připravenosti občanské společnosti na neštěstí může pomoci vycvičenými dobrovolníky (první zdravotnická a psychologická pomoc v době před příjezdem záchranářů, kteří se nemohou na dané místo dostavit v čas), další činnost by kromě výcviku jak reagovat při a po, měla být i výchova, jak se věnovat prevenci (zabezpečit svoje prostředí, svoji komunitu, co dělat při nalezení výbušného systému, jak si všimnout podezřelých osob pohybujících se v mé komunitě nebo v blízkosti strategických objektů, koho informovat, jaké si zajistit vybavení nouzového přežití, analýza rizik, spolupráce s místními úřady apod.).

Dobrovolníci absolvují výcviky, které jsou zakončené závěrečnými zkouškami a obdržением certifikátu. Obsah výcviku je složen z různých oblastí (IZS, nouzové přežití typy neštěstí, obětí a pomoci, první psychologická pomoc, sebeobrana a další) a tvořen dvěma řadami (návuky, supervize, modelové situace a praktické dovednosti). Cílem výcviku je zvýšit vnímavost na neštěstí a vycvičení týmu, tak aby byl připraven na činnosti v rámci IZS (péče o přímé oběti při mimořádných událostech, péče v evakuačních centrech apod.), v rámci sousedských vztahů a v rámci civilní společnosti (péče o přeživší, pozůstalé apod.).

V současné době tým poskytuje přibližně tři typy reakcí. V některých regionech se daří rozvíjet spolupráci s krajskými psychology Hasičského záchranného sboru ČR. V tomto případě je scénář reakce takový, že psycholog HZS povoláný k neštěstí velitelem zásahu, informuje a povolává místního koordinátora PITu, který sestaví tým a dostaví se na místo zásahu. Na základě typu neštěstí, prostředí a potřeb pokračuje tým v další činnosti. Spolupracuje s místní komunitou, s novináři, vytváří pomoc podle potřeb a v neposlední řadě informuje zbytek celého týmu. Druhým typem reakcí je okamžik, kdy dojde k neštěstí mimo region, k zásahu IZS v jiné lokalitě (zahraniční katastrofa, teroristický útok, hromadné neštěstí v jiném kraji atd.) a PIT reaguje na psychosociální potřeby pozůstalých, příbuzných, prostě komunity, která je i přes vzdálenost událostí zasažena. Zde se místní

tým podílí na vyhledávání obětí, poskytování pomoci a poradenství, působí osvětově v komunitních setkáních, podílí se na vzpomínkových akcích a bohoslužbách. Třetím typem v týmu je práce jednotlivých členů. Takový člověk, často právě duchovní vnímající potřeby trpících v komunitě, sám sleduje informace o neštěstích nebo je dostává od místního koordinátora nebo psychologa HZS a reaguje. Vyhledává a navštěvuje oběti, nabízí pomoc, doprovází při zařizování nutných kroků, podílí se na pohřbech, vzpomínkových bohoslužbách, spolupracuje s ostatními profesemi v místě a s ostatními členy PIT týmu. Zpracovává pro tým zprávy z terénu, které slouží opět k inspiraci a učení ostatním.⁽²⁹⁾

Mobilní bohoslužebný tým (MoBo Tým) je pracovní skupina, která vznikla z iniciativy členů Psychosociálního intervenčního týmu, kteří se angažují v oblasti duchovní pomoci po mimořádných událostech. Podnětem ke vzniku bylo vyhodnocení uplynulých ekumenických bohoslužeb a nastavení základních standardů pro podobné akce do budoucnosti. Dále se tato skupina zabývá tématy spojené se vzděláváním duchovních v dovednostech, jak reagovat na mimořádné události, doprovázením umírajících při neštěstích a spirituálními potřebami nevěřících.

Naslouchací PIT (NPIT) je návazná vize na výcviky a činnost PIT. Jedná se o tvoření podpůrných týmů pro místní PIT koordinátory, složené z dobrovolníků primárně zaměřené na to "být s oběťmi", "praktická pomoc", "důraz na informace" "první psychologická pomoc", "naslouchání" – z toho vychází pracovní označení. Tyto týmy se skládají z dobrovolníků z řad neziskových organizací, církví, studentů, učitelů, sociálních pracovníků, ale i lidí ze všech oblastí společnosti, kteří chtějí být připraveni atd. Cílem je vytvoření dobrovolnického podpůrného týmu pro lokálního koordinátora PIT (nebo pro lokální členy PIT), tak aby byl k dispozici při mimořádných událostech a následném poskytování psychosociální pomoci v přímém kontaktu s přeživšími nebo přímými zasaženými.⁽²⁶⁾

PIT zahrnuje představitele těchto organizací: ADRA, Armáda spásy, Centrum seniorů Mělník, Církev adventistů sedmého dne, České sdružení Církve adventistů sedmého dne, Českobratrská církev evangelická, Diakonie Českobratrské církve

evangelické, Diecézní charita České Budějovice, Diecézní charita Plzeň, Charita Nová Bystřice, Charita sv. Anežky Otrokovice, Kontaktní centrum pro uživatele drog Prostějov, Krnovská nemocnice, Moravskoslezské sdružení Církve adventistů sedmého dne, Slezská církev evangelická a. v., Starokatolická církev. ⁽³⁹⁾

1.7 Nestátní neziskové organizace

V České republice se problematice psychosociální pomoci věnuje řada nestátních neziskových organizací. Dále jsou uváděny organizace, které mají víceleté zkušenosti a schopnost vzájemné spolupráce a specializují se do oblasti mimořádných událostí. Některé z nich působí jak na našem území, tak i v zahraničí (např. ADRA, Český červený kříž).

1.7.1 Český červený kříž (ČČK)

Humanitární občanské sdružení Český červený kříž působí jako pomocná organizace vojenské zdravotnické služby v oblasti ochrany obyvatelstva na celém našem území. Působí zejména v oblasti humanitární, zdravotní, záchranné a sociální, poskytuje pomoc v případě vzniku mimořádných událostí a krizových situací a šíří znalost Ženevských úmluv. Na území České republiky je jedinou státem uznanou a mezinárodně potvrzenou národní společností Červeného kříže. Ve dne 26. 8. 1993 byl ČČK uznán za člena Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce. Svoji činností navazuje na své předchůdce (Vlastenecký pomocný spolek pro Království české a Československý červený kříž).

Posláním ČČK je zejména předcházet a zmírňovat utrpení, chránit zdraví, život a úctu k lidské bytosti, podporovat vzájemné porozumění, přátelství a mír mezi národy bez rozdílů národnostních, rasových, náboženských, třídních a politických a usilovat o naplňování základních principů hnutí Červeného kříže. Zajišťuje výchovu personálu a obyvatelstva pro poskytování humanitární pomoci a první předlékařské pomoci, provádí

výcvik, organizaci a registraci dobrovolných sester a ošetrovatelek včetně základního materiálního vybavení a zajišťuje pátrací službu po pohřešovaných. Spoluúčastní se přípravy v oblasti civilní obrany a ochrany obyvatelstva, poskytuje pomoc v případě katastrof a jiných mimořádných událostí, k čemuž zajišťuje ve spolupráci se státními orgány propagaci, organizaci a výcvik první pomoci. Obstarává, udržuje a obnovuje zdravotnické zařízení a zásoby, organizuje a registruje síť záchranných týmů. Organizuje a podporuje sociální a zdravotní výchovu mládeže, získává děti a mládež pro šíření a realizaci humanitární činnosti ČČK. Získává, vzdělává a cvičí občany a své členy pro aktivní činnost, zejména dobrovolnou službu ve všech složkách a subjektech Společnosti ČČK. Spolupracuje při plnění svých úkolů s orgány státní správy a dalšími institucemi v duchu základních principů a poslání ČČK.⁽⁶⁾

Spolupracuje s Mezinárodním výborem Červeného kříže a Mezinárodní federací Červeného kříže a Červeného půlměsíce, se zahraničními národními společnostmi Červeného kříže a Červeného půlměsíce a s ostatními mezinárodními a zahraničními organizacemi a také s republikovými orgány státní moci a správy a s dalšími institucemi s působností na území České republiky a zajišťuje, organizuje a zprostředkovává pomoc při katastrofách a nouzových stavech v postižených oblastech mimo území republiky. Koordinuje pomocná opatření v případech katastrof a jiných mimořádných událostí na území České republiky.

Mezi prioritní projekty patří připravenost na katastrofy. Nejdříve poskytovaly pomoc tzv. hlídky samaritánské stráže, později tzv. zdravotnické družiny ČSČK a zdravotnické družiny mladých a po vzniku České republiky v roce 1993 to byly tzv. Záchranné jednotky ČČK a Pomocné záchranné týmy ČČK. Po povodních na Moravě v roce 1997 se ukázala potřeba pomoci útvarů ČČK v tzv. druhém sledu zasahovat při ošetřování lehce raněných, při evakuaci postižených osob, při zajištění jejich nouzového ubytování, nouzového stravování, při distribuci humanitární pomoci, při potřebné psychologické a sociální pomoci. Po přijetí nové legislativy v roce 2000, se potvrdilo zařazení ČČK do tzv. druhého sledu. Na tuto nově vzniklou situaci Český červený kříž

zareagoval založením tzv. Humanitárních jednotek (HJ) jako hlavním nástrojem programu připravenosti na katastrofy, které jsou zaměřeny na lehce zraněné a nezraněné osoby, působících při oblastních spolcích. Humanitární jednotky, které byly zřízeny 1. 1. 2007, obsahují min. 21 členů. Jsou tvořeny zdravotnickou, stravovací, ubytovací, sociální, psychosociální a technickou sekci. Budovány jsou také krajské sklady humanitární jednotky ČČK s vybavením pro nouzové ubytování a stravování evakuovaných a vybavením pro zabezpečení činnosti samotných jednotek.

Kromě Humanitárních jednotek ČČK, existuje Ústřední pohotovostní záchranná jednotka ČČK, která je zřízena, vybavena a připravována pro plnění následujících hlavních úkolů: poskytování personální humanitární pomoci v zahraničí při přírodních katastrofách na základě vyžádání národní společnosti Červeného kříže nebo Červeného půlměsíce postižené země; doprovod materiální humanitární pomoci do zahraničí poskytované zemím postiženým přírodní katastrofou; poskytování personální humanitární pomoci na území ČR při přírodních katastrofách, velkých průmyslových haváriích a dalších nouzových stavech a krizových situacích na základě vyžádání, v případě potřeby také posilování činnosti místně příslušné HJ ČČK.⁽⁷⁾

Základem sociální činnosti ČČK je organizace dobrovolné pečovatelské služby, pomoc ohroženým skupinám obyvatel, ošacovacích středisek apod. Činnost je poskytována na úrovni oblastních spolků a místních skupin. Český červený kříž je také vydavatelem řady publikací, vztahující se k první pomoci, k dětem, bezpříspěvkovým dárcovstvím krve, mezinárodním humanitárním právům, a dalším.

1.7.2 ADRA

Mezinárodní humanitární organizace ADRA, jejíž název je odvozen z anglického originálu Adventist Development and Relief Agency (Adventistická agentura pro pomoc a

rozvoj), byla založena v roce 1956 v USA. V současné době má mnoho poboček po celém světě včetně České republiky, ve které působí od roku 1992.

Nadace ADRA je nezisková humanitární organizace, která si klade za cíl přispívat svou činností ke zvyšování úrovně života a zdraví obyvatel v ČR i v ostatních zemích, které potřebují pomoc. Podporuje osvětovou činnost s důrazem na výchovu dětí a mládeže k sociálnímu citění, boji proti rasismu, náboženské nesnášenlivosti, a to v jakékoli formě. Zaměřuje se na poskytování a koordinaci rychlé pomoci při řešení krizových situací, které jsou důsledkem živelných katastrof, rasových nebo politických problémů na celém světě bez ohledu na rasovou, etnickou, politickou nebo náboženskou příslušnost. Podílí se také na zmírňování následků mezinárodních konfliktů a občanských válek v oblasti materiální, sociální, duševní a duchovní.⁽¹⁸⁾

V ČR tato organizace poskytuje jednorázovou rychlou pomoc při vzniku krizových situací, pomoc zaměřenou na zmírnění jejich následků a na co nejrychlejší obnovu životních podmínek. V posledních několika letech se začíná angažovat v oblasti podpory a zabezpečování sociálních služeb (azylové domy, dobrovolnická centra, poradny). Jednou z priorit nadace je pomoc zasaženým mimořádnými událostmi v ČR. V rámci primární sociální prevence uskutečňují besedy na různých typech škol, pořádají sportovní, kulturní a humanitární akce pro děti a mládež. Rovněž jsou iniciátoři odborných seminářů a regionálních a celostátních konferencí. Při mimořádných událostech má poskytovaná pomoc formu dobrovolnickou, poradenskou, technickou, psychosociální, humanitární, finanční. Na podporu psychosociální pomoci vydaly různé materiály (např. Terénní příručku, letáky).

V zahraničí se nadace zaměřuje na humanitární a rozvojové projekty chudých či katastrofou zasažených zemí. Jedná se především, o země bývalé Jugoslávie, chudé země Východní Evropy, Pákistán a země ve Východní Asii (Thajsko, Srí Lanka, Indonésie atd.). V těchto zemích podporuje zdravotnickou péči, vzdělávání či zaměstnanost prostřednictvím rozvojových projektů. V případě přírodních katastrof či válek se snaží ohroženým lidem

poskytnout pomoc přímo na místě a to v co nejkratší době zabezpečením základních životních potřeb.

Od roku 1999 se nadace ADRA také organizuje výcvik a koordinaci dobrovolníků v rámci psychosociálních týmů. V roce 2003 s nimi podepsalo Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR Dohodu o spolupráci (zabezpečení rychlé pomoci v čase katastrofy), která v roce 2004 vyústila v sérii školení pro Krajské intervenční týmy. Dobrovolníci jsou připravováni formou školení ve spolupráci s Krajskými ředitelstvími Hasičského záchranného sboru ČR a Ekumenickou radou církví, tak, aby byli schopni funkčního nasazení v rámci řešení krizových situací při zapojení do IZS.

1.7.3 Charita Česká republika (Terénní krizová služba)

Nezisková humanitární organizace Charita Česká republika (diecézní a arcidiecézní charity) původně pod názvem Sdružení Česká katolická charita se soustřeďuje na charitativní práci a její regionální organizace se nacházejí na celém území ČR. Provozuje charitativní zařízení (pečovatelské domy, domy pro opuštěné matky apod.), poskytuje pomoc bezdomovcům, vážně nemocným, fyzicky a mentálně postiženým dětem a dospělým, zabývá se humanitární pomocí při živelných pohromách a pomocí pro běžence. Podílí se rovněž na vzdělávání studentů, pracovníků Charity i ostatních neziskových organizací v oblasti sociální, zdravotní a humanitární pomoci.

Zřizovatelem Terénní krizové služby je Diecézní charita Plzeň (DCH Plzeň). Službu zajišťují sociální pracovníci s výcvikem v krizové intervenci. Dva pracovníci jsou rovněž členy Psychosociálního intervenčního týmu ČR a na základě jeho výcviku a v jeho rámci se podílejí také na poskytování nadregionální pomoci při rozsáhlých neštěstích v ČR. DCH Plzeň je na základě dohody o spolupráci s Hasičským záchranným sborem Plzeňského kraje "v oblasti ochrany obyvatelstva, zejména humanitární, psychologické a duchovní pomoci" součástí Integrovaného záchranného systému, poskytující při záchranných a likvidačních pracích plánovanou pomoc na vyžádání.⁽¹²⁾

Pomoc, která je zajišťována na území Plzeňského kraje, je okamžitá, bezplatná nonstop v provozu a spočívá ve výjezdu za zasaženými lidmi, kam je za potřebí (domů, do terénu, či zdravotnického zařízení). Dle potřeby zasažených lidí, tým na místě ihned poskytuje první psychickou pomoc, krizovou intervenci, základní sociálně právní poradenství, doprovod při jednání s institucemi, distribuuje humanitární pomoc, zprostředkovává krizové nebo azylové lůžko, či kontakty na následnou péči, dále také provádí osvětovou činnost v oblasti psychosociální pomoci při neštěstích, duchovní pomoc, debriefingy pro zasažené skupiny, pomoc při zajištění nouzového ubytování, monitoring škod, manuální a technickou pomoc při likvidaci škod.

Aktivně se rovněž podílí na činnosti Panelu psychosociální pomoci Plzeňského kraje, který sdružuje a koordinuje odborníky a psychosociální organizace v regionu pro pomoc při rozsáhlých neštěstích. Součástí jejich aktivit je také dobrovolnický krizový tým o počtu 20 dobrovolníků působící od roku 2004. DCH Plzeň je držitelem akreditace získané od Ministerstva vnitra, která jim umožňuje vystupovat jako organizace vysílající dobrovolníky při přírodních humanitárních a ekologických katastrofách. Dobrovolníci, kteří navazují na činnost profesionálního týmu Krizové služby zejména při událostech většího rozsahu, prošli vstupním školením a průběžně se dále vzdělávají. Poskytují psychosociální podporu, zprostředkovávají humanitární pomoc nebo manuálně pomáhají v postižených domácnostech a podílejí se také na zajišťování pohotovostní služby spolu s profesionály. V Některých případech spolupracují s PIT, ČSODN a s psychologickou službou MV. Další z jejich činností je zajišťování po dohodě s Krajským úřadem Plzeňského kraje a užší spolupráci s Policií ČR (Intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím).

1.7.4 České sdružení obětí dopravních nehod (ČSODN)

České sdružení obětí dopravních nehod vzniklo v roce 2004 z iniciativy obětí dopravních nehod. Jedná se o občanské sdružení, které je zaregistrováno u Ministerstva

vnitra České republiky. Poskytuje pomoc obětem dopravních nehod, postiženým účastníkům i jejich pozůstalým, kteří se dostali do velmi těžké životní situace.

Zaměřuje se na podporu obětí dopravních nehod a na zlepšení kvality života obětí dopravních nehod a pozůstalých a také na posílení bezpečnosti silničního provozu, resp. na prevenci dopravní nehodovosti. Účelem ČSODN je sdružování obětí dopravních nehod a pozůstalých po obětech dopravních nehod, odbornou i laickou veřejnost, která má zájem o zlepšení situace obětí dopravních nehod a pozůstalých a o zvýšení bezpečnosti silničního provozu. Usiluje o zlepšení právního postavení osob poškozených dopravními nehodami svými podněty ke změnám platné právní úpravy.⁽⁵⁾

Pomáhají při řešení praktických problémů a záležitostí, ať se týkají zajišťování pohřbu, jednání na úradech, soudech, pojišťovnách, či při zajišťování lékařské, psychologické, sociální péče nebo záležitosti dotýkající se právních služeb. Nabízené služby jsou poskytovány telefonicky, při osobním setkání v kanceláři, nebo jako návštěva v nemocnici či v místě bydliště zasažených osob.

Postižení a pozůstalí mají možnost bezplatně čerpat: poradenství jak postupovat po dopravní nehodě, informace a pomoc při styku s policií a pojišťovnami, poradenství pro zajištění odpovídající možné medicínské terapie, psychickou podporu po prožitých traumatech, pomoc a podporu při praktických potížích vzniklých postiženému a jeho rodině, zprostředkování kompetentních lékařských, psychologických a právních služeb a zúčastňovat se pravidelného setkávání obětí dopravních nehod.⁽²⁸⁾

Spolupracují jak se státními i s nestátními organizacemi, jako jsou odbor odškodňování Ministerstva spravedlnosti ČR, sdružení Rafael v oblasti psychologické pomoci při práci s klienty, Psychosociálními intervenčními týmy, Terénní krizovou službou Diecézní charity Plzeň, s pracovní skupinou při Generálním ředitelství HZS MV ČR (přímá pomoc se specializací na problematiku dopravních nehod). Dále spolupracují s řadou občanských poraden, krizových center, poradenských středisek a řadou právníků (právní konzultace) a psychologů (psychologické podpory). Sdružení prezentuje při různých příležitostech v rozhlasu, televizi, denících či časopisech. Pořádá odborné semináře, různá

školení, vzdělávací a informační akce, uskutečňuje pietní setkání za oběti dopravních nehod, vydává letáky, brožury a další materiály k dané problematice.

1.7.5 Další nestátní neziskové organizace

Občanské sdružení Rafae, které vzniklo v roce 2004, je neziskovou, nevýdělečnou organizací. Zaměřuje se na oblast psychosociální pomoci lidem v situacích krizí, individuálních a hromadných neštěstí. Na tomto poli podporuje občanské i profesionální aktivity, jejich koordinaci, vzájemnou informovanost, poradenství a vzdělávání. Toto sdružení spolupracuje se státními orgány a organizacemi, s orgány místní samosprávy, občanskými iniciativami a neziskovými organizacemi. Organizacím a sdružením nabízí kurzy krizové intervence (teoretická, nabitá vlastní zkušenostní, praktická příprava) pro jejich pracovníky se zaměřením na specifika jejich práce.

Cíle sdružení jsou realizovány tím, že organizují preventivní programy, připravují dobrovolníky pro práci s krizovými situacemi individuálního nebo hromadného charakteru, seznamují odborníky v krizové intervizi se specifickou prací s oběťmi hromadných neštěstí, realizují osvětovou činnost v připravenosti na katastrofy vydáváním informačních letáků a odborných publikací a přednáškami pro širokou i odbornou veřejnost, poskytuje návaznou pomoc lidem účastnícím se pomoci obětem hromadných neštěstí – formou odborného vedení, supervize, práce s komunitou, vytváří informační databázi psychosociálních kontaktů pro oběti hromadných neštěstí, organizují semináře a praktické výcviky v krizové intervenci a v připravenosti na neštěstí a katastrofy, poskytují odborné konzultace.⁽²¹⁾

Občanské sdružení Remedium Praha od roku 1998 (jako nadace od roku 1992) vytváří prostor pro vzdělávání, podporu, pomoc v psychosociální oblasti a nabízí příležitosti ke zkvalitňování života. Provozuje občanskou poradnu a Centrum pro spolupráci neziskových organizací, podporuje rozvoj krizových služeb a pomáhajících profesí. Vydává odborné materiály (skripta, katalogy, videokazety), poskytuje individuální a skupinové supervize.

Posláním občanského sdružení Hestia je vytvářet pozitivní mezilidské vztahy. Hestia vede výzkumné, výcvikové a vzdělávací programy, poradenství, supervize a stáže pro dobrovolníky i profesionály, vydává publikace, navazuje kontakty se zahraničními i domácími partnery. Součástí sdružení je Národní dobrovolnické centrum a Metodické a vzdělávací centrum. Národní dobrovolnické centrum realizuje aktivity pro profesionály z oblasti dobrovolnictví a neziskového sektoru, firmám nabízí aktivity podporující dobré vztahy byznys sektoru s místní komunitou a sociální odpovědnost firem, studentům a veřejnosti nabízí knihovnu s literaturou o problematice dobrovolnictví. Centrum podporuje rozvoj a koordinuje činnost regionálních dobrovolnických center a programů. Hestia také spolupracuje na rozvoji dobrovolnictví se státní správou a samosprávou, dobrovolnickými centry a dalšími partnery v ČR i v zahraničí. Kromě základní činnosti (semináře, výcviky, databáze) centra realizují vlastní projekty a aktivity podle místních podmínek a potřeb v České republice. Metodické a vzdělávací centrum se zaměřuje na vzdělávání a supervizi profesionálních pracovníků v sociálních a sociálně zdravotních službách a dalších pomáhajících profesích.⁽⁹⁾

Tým psychologické asistence, který je tvořen pěti osobami, zřídily České aerolinie (ČSA). Tým drží pohotovost a v případě leteckého neštěstí vyjíždí pracovat s personálem a klienty na místo nehody. Dále organizují Tým krizových asistentů, který je složený z přibližně sto proškolených dobrovolníků a zaměstnanců ČSA pro pomoc přeživším a rodinám obětí. Krizový intervenční tým určený pro kolegiální pomoc pilotům a palubnímu personálu tvoří 12 dobrovolníků.

Humanitární organizace Člověk v tísni pomáhá v krizových oblastech a podporuje dodržování lidských práv ve světě. Začínala pod názvem Nadace Lidových novin (v roce 1992), pokračovala jako Nadace Člověk v tísni při České televizi (od roku 1994) a od roku 1999 pod současným názvem. Realizuje humanitární pomoc, dlouhodobé rozvojové projekty v různých zemích (Evropa, Asie a Afrika), prezentuje své názory na dění v těchto oblastech a podporuje snahy o demokratizaci a dodržování lidských práv. V České republice se podílejí také na odstraňování následků povodní, na pomoci minorit a životně

sociálně slabých prostřednictvím terénních programů i interkulturního vzdělávání. Úzce spolupracuje s českými médii, dále s různými partnery, institucemi, kulturními spolky, mezinárodními agenturami a nevládními organizacemi.

Armáda spásy jako mezinárodní křesťanská organizace s polovojenskou strukturou (občanské sdružení od roku 1990) začala působit na našem území v roce 1919 a zahrnuje oblast duchovní a sociální. Členové organizace pečují o sociálně znevýhodněné a jinak potřebné, věnují se misijním pracím a dalším humanitárním aktivitám např. při povodních.

1.8 Řízení a spolupráce při mimořádné události (krizové situaci)

Před mimořádnou (katastrofickou) situací a po ní se postupuje stejně. Na známá rizika se chystají protiopatření; sepisují se plány, co dělat při krizové situaci; krizová situace je většinou doprovázena varováním, případně vyrozuměním; poté se ožíví zkušenosti skryté v teorii krizových plánů a na základě komunikace vnitřní a vnější v součinnosti více složek nebo více lidí probíhá spolupráce při záchraně života, zdraví, majetku a životního prostředí, někdy s nutností sáhnout do (státních hmotných) rezerv.⁽⁴⁾

Řízení je uplatňováno v jednotlivých organizačních strukturách zpravidla jako proces koordinování činností jednotlivých složek, realizovaný řídicími pracovníky za účelem dosažení určitých výsledků, které nelze dosáhnout individuální činností. Bylo rozděleno do pěti funkcí řízení, které jsou: plánování, organizování, personalistika, vedení, kontrolování.⁽¹¹⁾

Základ řízení tvoří příprava, která začíná obdobím po události a končí obdobím před další událostí. Ústřední roli v poskytování informací hrají hromadné sdělovací prostředky, které přispívají k tomu, aby se lidé a organizace o pomoci dověděli. Cíle pomoci souvisí s potřebami a hodnotami zasažených lidí, proto je základem posoudit poměr mezi potřebami člověka, obce a dostupnými zdroji.

Pomoc se řídí prostřednictvím třech KO (v češtině třemi S): komunikace (sdělování) – koordinace (součinnost) - kooperace (spolupráce). Předpokladem všech je komunikace.

Většina omylů při pomáhání se dá přecíst komunikačnímu selhání. Proto je důležité, aby se pomáhající poznávali před vznikem mimořádné události, nikoli až při ní.⁽⁴⁾

Krizové řízení přemostuje řízení pomáhající organizace a řízení vlastní pomoci. Jde o souhrn řídicích činností věcně příslušných orgánů zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik, plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s řešením krizové situace.⁽⁴¹⁾

Krizové řízení v užším slova smyslu, tedy při akci, znamená užití, organizaci a řízení krizových opatření. Vlastní akce se sestává z rozhodování, jaká opatření, kdy a jak je použít, z koordinace lidí a organizací a řízení kooperace mezi nimi prostřednictvím komunikace. Úspěch akcí souvisí s připraveností lidí a institucí. Připravenost se dosahuje proškolením a výcvikem osob a zajištěním logistické a materiální podpory.

Činnost cizích pomáhajících by měla být od začátku koordinována s místními poskytovateli služeb. Důležitá je i spolupráce mezi charitativními a humanitárními organizacemi a obecním zastupitelstvem, která se díky příležitostem, jako jsou povodně, zlepšuje. Týmy, které se podílejí na poskytování pomoci, se mohou tvořit v místě vzniku události anebo nadregionálně. Pro úspěch týmu je vždy důležitá role vedoucího, který by vytvořil plán okamžité pomoci pro pomoc obětem po katastrofě a plán následné pomoci pro oběti katastrof.

Při řízení pomoci je první den po události stejně naléhavá evidence dobrovolníků jako zřízení konta či humanitárního centra. Dobrovolníci bez koordinátora nemusí být prospěšní pro své okolí. I když dobrovolníci jsou převážně využíváni na pomoc při odstraňování hmotných následků katastrof, měli by být proškoleni také pro psychickou podporu, poněvadž jsou na místě a mohou tak sloužit jako přirozená čidla při rozpoznávání potřeb zasažených lidí. Také je to výhodné proto, že tím mohou umožnit psychologům a dalším kvalifikovaným pracovníkům, aby se soustředili na školení, supervizi, a podporu dobrovolníků. Oporami péče o dobrovolníky od výběru a zaškolení až po výstupní plán mohou být dobrovolnická centra v regionech nebo Národní dobrovolnické centrum v Praze

(Hestia). Měřítka, kterými se prověřuje kvalita služby, bývají stanovena, neboť náš stát v poslední době vytvořil standarty kvality služeb podobně jako jiné země.

Ze zkušeností z mimořádných událostí většího rozsahu, katastrof a terorismu v zahraničí se v urgentní fázi neštěstí osvědčuje centrální systém řízení psychosociální pomoci. V případě regionálních neštěstí se osvědčuje spolupráce krajského psychologa HZS s Psychosociálními intervenčními týmy a dalšími místními poskytovateli tohoto typu pomoci. Výhodou centrální koordinace je také přímé propojení psychologického pracoviště Ministerstva vnitra ČR na Ústřední krizový štáb vlády ČR. Regionální koordinaci pomoci pak zajišťuje krajská psychologická pracoviště HZS.⁽³⁷⁾

Psychologická služba resortu MV (zajišťuje psychosociální pomoc a podporu obětem hlavně v urgentní fázi, v nejbližších hodinách a dnech po katastrofě) při centrální koordinaci spolupracuje s dalšími nestátními neziskovými organizacemi, s Asociací klinických psychologů ČR, která má kontakty klinické psychology v regionech, Asociací linek důvěry ČR, s Psychosociálními intervenčními týmy speciálně trénovanými pro oblast psychosociální pomoci obětem. V době katastrofy zřizuje psychologickou poradenskou linku, komunikuje se sdělovacími prostředky a zveřejňuje informace o poskytovaných psychosociálních službách. Cílem linky je poskytování konzultací, přenos informací, poradenství a krizová intervence.

V prvních dnech po události se distribuují specifické informační materiály, které obsahují informace o reakcích lidské psychiky na prožitou katastrofu, o možnostech pomoci a svépomoci, adresář psychosociálních služeb v České republice a telefonická čísla na psychologickou poradenskou linku MV a následnou odbornou pomoc. Aby byla spolupráce efektivní, je potřeba mít tyto informační materiály pro občany již předem vytvořené a připravené. Zároveň je výhodné, aby měly takovou podobu, která by byla použitelná pro různé typy mimořádných událostí.

Úzká spolupráce orgánů státní správy, církevních, charitativních a humanitárních organizací je důležitým předpokladem pro účelné, efektivní a adresné provádění humanitární pomoci postiženému obyvatelstvu. Ve spolupráci státních složek s nevládními

organizacemi lze spatřovat perspektivní a progresivní složku realizace pomoci obyvatelstvu postiženému mimořádnou událostí, v celé její šíři a rozmanitosti.⁽¹⁵⁾

V některých krajích (např. v jihočeském, jihomoravském) existuje Panel nestátních neziskových organizací (NNO), který sdružuje a koordinuje odborníky a psychosociální organizace v regionu pro pomoc při rozsáhlých neštěstích. Funguje na základě vícestranné dohody mezi krajem a jednotlivými NNO, které si ponechávají svou samostatnost a své řídicí struktury. Úkolem panelu je konsolidovat nabídku pomoci NNO, kterou lze využít v případě krizového stavu orgány státní správy při řešení situací. Koordinací je pověřena jedna NNO jejíž zástupce je členem Krizového štábu kraje. Vlastní koordinace složek je realizována prostřednictvím dispečinku (krizový štáb určené NNO), který je zároveň strukturou přímo propojující NNO s nadřízenými složkami IZS dle krizového plánu kraje.

1.9 Zákonný rámec pomoci v ČR

Psychosociální pomoc není legislativně vymezena. Vnitřní život státu včetně průvodních krizových situací je na státní úrovni řízen Ministerstvem vnitra ČR. Při řešení mimořádných událostí za organizaci a řízení záchranných a likvidačních prací a ochrany obyvatelstva nesou zodpovědnost a plní úkoly v rámci svých pravomocí v souladu se zákonem č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 320/2002 Sb., ministerstva a jiné ústřední správní úřady, orgány kraje, jejichž úkoly plní HZS kraje, hejtman, obecní úřad, starosta obce, právnické osoby a podnikající fyzické osoby. V případě, že mimořádná událost svým rozsahem nebo charakterem přesáhne možnosti IZS a je vyhlášen krizový stav, přebírá organizaci a zodpovědnost stát ve smyslu zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění zákona č. 320/2002 Sb. Činnost dvou základních složek je upravena vlastními zákony. Hasiči mají svoji činnost upravenou zákonem č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, a policisté zákonem č. 283/1991 Sb., o Policii ČR. Zdravotnická

záchranná služba nemá samostatný zákon a při naplňování své funkce vychází především ze zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu ve smyslu pozdějších předpisů a vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 434/1992 Sb., o zdravotnické záchranné službě ve znění pozdějších předpisů. Podmínky pro povolání psychologa Hasičského záchranného sboru ČR na místo mimořádné události jsou upraveny dle pokynu č. 32 ze Sbírky interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR a náměstka ministra vnitra (částka 31/2006), kterým se stanovují podmínky pro povolávání psychologa HZS ČR do výkonu služby v operačním řízení. S psychosociální pomocí souvisí i práce dobrovolníků a neziskových organizací. Dobrovolnické organizace posuzuje, kontroluje a z části i financuje Ministerstvo vnitra, jak je upraveno zákonem č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě). Charitativní organizace, které jsou zřizovány církvemi, mají uzavřenou s Ministerstvem vnitra Dohodu o spolupráci, bez právní závislosti. Psychosociální pomoc obětem neštěstí poskytují i pracovníci v rezortu práce a sociálních věcí. Zavedením zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, by se měla legislativně upravit a podpořit jejich práce, která řadu let právně scházela. Síly a prostředky Armády ČR lze použít k posílení složek IZS při likvidaci následků katastrof. Rozsah pomoci je upraven rámcovou smlouvou Ministerstvem vnitra a Ministerstvem obrany o spolupráci v oblasti IZS a také Dohodou o plánované pomoci na vyžádání uzavřenou mezi generálním ředitelem HZS ČR a Generálním štábem Armády ČR (dne 25. června 2003).

1.10 Dokumentace, plány, smlouvy

Mimořádné události, k jejichž řešení je vyhlášen některý z krizových stavů, se označují jako krizové situace. V podmínkách České republiky lze očekávat vyhlášení krizových stavů u omezeného počtu mimořádných událostí. Pro tyto krizové situace se zpracují speciální plány, označené jako typové plány. Typovým plánem se rozumí dokumenty, které stanoví pro určitý druh krizové situace doporučené (typové) postupy, zásady a opatření pro její řešení.⁽¹⁾

Typový plán

Typové plány jsou zpracovávány na centrální úrovni (GŘ HZS) a vlastní zpracování plánů (konkrétní krajské havarijní a krizové plány) je přeneseno na jednotlivé ústřední správní úřady dle jejich působnosti. Se zpracováním těchto plánů souvisí také aplikace krizových opatření, které obsahují souhrnný přehled a stručný popis, které lze použít k jejímu řešení (dle druhu charakteru a rozsahu krizové situace). Opatření jsou sestavena do katalogu krizových opatření, která jsou součástí krizových plánů.

Krizové plánování

Pro účinné řešení a zvládnutí mimořádných událostí či krizových situací je nutné určit druh a výši potřeb zasaženého území, věcné a časové priority a účelně využitelné zdroje. K tomu slouží postkatastrofická analýza, která je součástí krizového plánování. Náprava zjištěných nedostatků, zajištěných zdrojů se uskutečňuje aktualizací krizových a havarijních plánů.

Krizové plánování lze dle předmětu zájmu rozdělit na obranné plánování (vnější bezpečnost státu); ochranu zákonitosti a veřejného pořádku (vnitřní bezpečnost státu), záchranné a likvidační práce (IZS v gesci MVČR), ochranu ekonomických zájmů státu (působnost ekonomických rezortů).⁽⁴¹⁾

Krizové plánování je nástrojem krizového řízení a je souhrnem plánovacích činností, procedur a vazeb uskutečňovaných orgány krizového řízení a jimi určenými státními nebo veřejnými institucemi, právníky a podnikajícími fyzickými osobami k realizaci cílů a úkolů při zajišťování bezpečnosti státu a jeho obyvatelstva za krizových situací. Cílem krizového plánování je zajištění připravenosti daného území a organizací na řešení krizových situací, jejich předcházení a omezení jejich účinků, upravení procesu předávání a poskytování informací, zjištění a zabezpečení potřeb pro realizaci vlastních krizových opatření a poskytování pomoci vyžádané jinými organizacemi.⁽¹⁵⁾

Krizový plán obsahuje souhrn opatření a postupů k řešení krizových situací, tedy souhrn plánovacích, metodických a informačních dokumentů, používaných při rozhodovací, řídicí a koordinační činnosti v krizové situaci. Krizový plán se skládá ze základní a přílohové části. Zpracovává se v písemné a elektronické podobě.⁽¹⁶⁾

V rámci krizového plánování existuje několik druhů dokumentů, které mají charakter krizových plánů (Krizový plán správního úřadu, Plán krizové připravenosti právnické osoby, Krizový plán kraje (KPK), rozpracování úkolů KPK obecním úřadem určené obce). V případě, že právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby zajišťují plnění opatření vyplývajících z krizových plánů, jsou tyto osoby povinny zpracovávat plány krizové připravenosti (plán, ve kterém je upravena příprava příslušné právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby k řešení krizových situací). Součástí krizového plánu je též plán akceschopnosti, obsahující reakci zpracovatele krizového plánu na vyhlášení jednotlivých krizových stavů a jeho připravenost plnit úkoly stanovené zpracovateli krizového plánu a jeho organizačním součástí, úkoly ke zhotovení pracoviště krizového štábu a aktivaci sil a prostředků využitelných při vyhlášení krizových stavů.

Havarijní plán

Havarijní plán je také součástí krizového plánu a slouží k provádění záchranných a likvidačních prací na území kraje, k tvorbě návazných preventivních opatření mimo rámec záchranných a likvidačních prací a k přímé koordinaci velkých mimořádných událostí prostřednictvím hejtmanů, starostů, primátorů samostatně nebo v kombinaci s krizovými štáby v případech vyhlášení třetího (ohroženo 100 – 1000 osob) a zvláštního stupně poplachu (ohroženo více jak 1000 osob).

Plány organizací

Každá organizace uvnitř podporuje týmovou spolupráci a navenek spolupráci s ostánními. Organizace by tedy měly mít vnitřní a vnější krizový plán. V případě problému organizace nebo problému s organizací (ohrožení pracoviště, pracovníka, klienta či pověst

pracoviště) slouží vnitřní. Vnější plán je vypracován podle toho, zda a jak je pracoviště zařazeno do krizových plánů obce a obvykle uvádí jaké prostředky a na jak dlouho bez ohrožení vlastní provozuschopnosti je bude moci poskytnout. Vnitřní týmová spolupráce je upevňována postupy (vnitřní havarijní a krizové plány) které, v případě ocitnutí se organizace v nesnázích, uvádějí co dělat. Organizace nabízející psychosociální pomoc, často krizové plány nemají.

Poplachový plán

Ostatní složky IZS jsou povolávány k záchranným a likvidačním pracím podle druhu mimořádné události, na základě jejich možností zasáhnout a pravomocí, které jim dávají právní předpisy. Aby bylo zřejmé, jaké ostatní složky IZS do systému patří, je sestaven poplachový plán IZS kraje, ve kterém jsou registrovány síly a prostředky složek, způsob jejich vyrozumění pro případ povolání k mimořádné události a doba uvedení složky IZS do akceschopnosti zasáhnout. Do poplachového plánu IZS kraje zařazuje ostatní složku kraje poté, co s ní uzavře dohodu o poskytnutí pomoci na vyžádání.⁽⁸⁾

Potřebné množství sil a prostředků složek pro zahraniční a likvidační práce povolává na místo mimořádné události velitel zásahu prostřednictvím operačního a informačního střediska (OPIS) IZS. V České republice existuje také Ústřední poplachový plán IZS, který slouží k centrální koordinaci záchranných a likvidačních prací prostřednictvím generálního ředitelství HZS v případě, že mimořádná událost přesahuje státní hranice našeho státu, nebo přesahuje území kraje a velitel zásahu vyhlásil nejvyšší stupeň poplachu, anebo o tuto koordinaci požádá velitel zásahu, starosta obce s rozšířenou působností nebo hejtman.

Dohody IZS

V rámci integrovaného záchranného systému organizační složky Hasičského záchranného sboru České republiky se uzavírají dohody: o plánované pomoci na vyžádání, o poskytnutí osobní nebo věcné pomoci, o součinnosti složek IZS, o spolupráci (nejsou součástí dokumentace IZS).⁽²²⁾

Plánovanou pomocí na vyžádání se rozumí předem písemně dohodnutý způsob poskytnutí pomoci ostatními složkami integrovaného záchranného systému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, krajskému úřadu, Ministerstvu vnitra nebo základním složkám integrovaného záchranného systému při provádění záchranných a likvidačních prací.⁽⁴¹⁾

Součástí těchto dohod jsou podmínky náhrady výdajů a škod při provádění záchranných a likvidačních prací. Nedílnou součástí dohod o plánované pomoci na vyžádání je přehled sil a prostředků určených k poskytnutí pomoci, seznam osob pověřených pro zabezpečování pomoci a způsob jejich vyrozumění a doba potřebná pro poskytnutí sil a prostředků v případě vyžádání pomoci. Dohody o poskytnutí osobní nebo věcné pomoci uzavírá HZS kraje s právníckými osobami nebo fyzickými osobami. Dohodami o poskytnutí osobní nebo věcné pomoci je předem sjednán způsob a rozsah osobní nebo věcné pomoci při provádění záchranných a likvidačních prací a při realizaci opatření ochrany obyvatelstva. Součástí těchto dohod jsou podmínky náhrady výdajů a škod při poskytnutí osobní nebo věcné pomoci při provádění záchranných a likvidačních prací a při realizaci opatření ochrany obyvatelstva. Dohody o spolupráci obsahují závazky smluvních stran například v oblasti havarijního a krizového plánování, vědeckovýzkumné činnosti, výchovně vzdělávací činnosti a v dalších obdobných oblastech a nesouvisí s poskytnutím pomoci při provádění záchranných a likvidačních prací a při realizaci opatření ochrany obyvatelstva.⁽²²⁾

Mezi operativní dokumentaci ústředního poplachového plánu patří dohody o plánované pomoci na vyžádání a přehled předem sjednané věcné a osobní pomoci pro potřeby sil a prostředků zařazených do ústředního poplachového plánu, která je smluvně zabezpečena generálním ředitelstvím a není součástí dohod o plánované pomoci na vyžádání, přičemž věcnou pomocí je poskytnutí věcných prostředků při provádění záchranných a likvidačních prací a při cvičení na výzvu velitele zásahu, hejtmana kraje nebo starosty obce a osobní pomocí je činnost nebo služba při provádění záchranných a likvidačních prací a při cvičení na výzvu velitele zásahu, hejtmana kraje nebo starosty obce.

Dokumentace psychosociální krizové pomoci

Dokumentace psychosociální krizové pomoci se zaměřuje do několika oblastí podle cílů: zařazení pracovníka do organizace; informovanost veřejnosti a pracovníků před událostí zprávy o činnosti vnitřní a vnější krizové plány pracoviště; osvětu veřejnosti při a po události (osvětové letáky, nabídka služeb; možnost pocitového zpracování události a učení se z události pro různé typy obětí včetně pracovníků; vodítka pro pracovníka při a po události; identifikaci pracovníka při návštěvě klienta; informační databáze pro pracovníky i klienty (informace o navazujících službách, o regionální psychosociální síti atp.); oporu pro vedení případu pro pracovníky, možnost návaznosti mezi spolupracovníky nebo zařízeními možnost supervize; rozbor práce po jejím skončení, hodnocení učení pro příště (závěrečná zpráva; výkaznictví pro možnost kontroly).⁽⁴⁾

Dokumentace obsahující osobní údaje musí být chráněna, jak to vychází ze zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů a změnách některých zákonů. Zákon se vztahuje na osobní údaje, které jsou zpracovávány státními orgány, orgány územní samosprávy, jinými orgány veřejné moci, fyzickými a právnickými osobami.

2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZA

Cílem práce je zmapovat vzájemnou spolupráci, podílejících se složek a organizací jak ve státním sektoru, tak i v sektoru nestátním, který je tvořen humanitárními, charitativními, náboženskými organizacemi a pomáhajícími dobrovolníky. Cílem práce také zahrnuje působení a poskytování psychosociální pomoci těchto složek a organizací.

Součástí práce je hypotéza, kterou jsem si stanovila a mým cílem je potvrdit, že možnosti psychosociální pomoci, které zahrnují mezioborovou práci laiků i profesionálů, nejsou dostatečně využívány vzhledem k nižší informovanosti příjemců a současně vzhledem ke koordinaci poskytovatelů psychosociální pomoci.

3 METODIKA

3.1 Sběr dat

Pro účely této práce byl sestaven dotazník, který by měl zjistit, mínění občanů v otázkách psychosociální pomoci. Otázky se týkají zkušeností s nějakou mimořádnou událostí, organizacemi poskytující psychosociální pomoc, dále informovaností a připraveností obce a zahrnují také oblast psychologickou. Celkový počet nasbíraných dotazníků tvoří 195. Dotazníky byly rozdány především na území Českobudějovicka a Královéhradecka. Tyto rozdílné lokality jsem zvolila záměrně, abych do výzkumu zahrnula jak oblasti s většími tak s menšími zkušenostmi s mimořádnými událostmi. V těchto oblastech byly běžným občanům rozdány náhodně. Vzor dotazníku je umístěn v přílohové části jako příloha 1.

3.2 Struktura a analýza dotazníku

Struktura dotazníku se skládala z části úvodní a z části konkrétních otázek. Celkem bylo v dotazníku vytvořeno devatenáct otázek, z nichž poslední sloužila jako doplněk k tématu. Konkrétní otázky byly dále členěny do tří částí. První zahrnovala kategorizaci dotázaných (pohlaví, věk, vzdělání a obor). Další část byla zaměřená na zkušenosti z mimořádných událostí a poslední část otázek tvořila názory v oblasti psychologické, připravenosti a informovanosti obyvatel a obce.

Dotazník zahrnoval jak otázky otevřené tak uzavřené. Některé uzavřené otázky byly doplněny dodatky pro zpřesnění odpovědi nebo odůvodněním, proč tak dotyční odpovídali. V další kapitole jsou uvedeny výsledky šetření, které byly rozděleny dle jednotlivých otázek. Výsledky byly zhodnoceny pomocí tabulek a kontingenčních grafů.

4 VÝSLEDKY

Výsledky dotazníkového šetření členěné dle jednotlivých otázek jsou následující.

1. Otázka: Zastoupené pohlaví

Tab. 1

pohlaví	absolutní četnost	relativní četnost
muž	86	44 %
žena	109	56 %
celkem	195	100 %

2. Otázka: Věková kategorie

Tab. 2

stáří (roky)	absolutní četnost	relativní četnost
do 30	60	31 %
30 - 40	39	20 %
40-50	46	24 %
nad 50	50	26 %
celkem	195	100 %

3. Otázka: Dosažené vzdělání

Tab. 3

vzdělání	absolutní četnost	relativní četnost
základní	14	7 %
vyučen	45	23 %
středoškolské	88	45 %
vysokoškolské	48	25 %
celkem	195	100 %

4. Otázka: Obor

Tab. 4

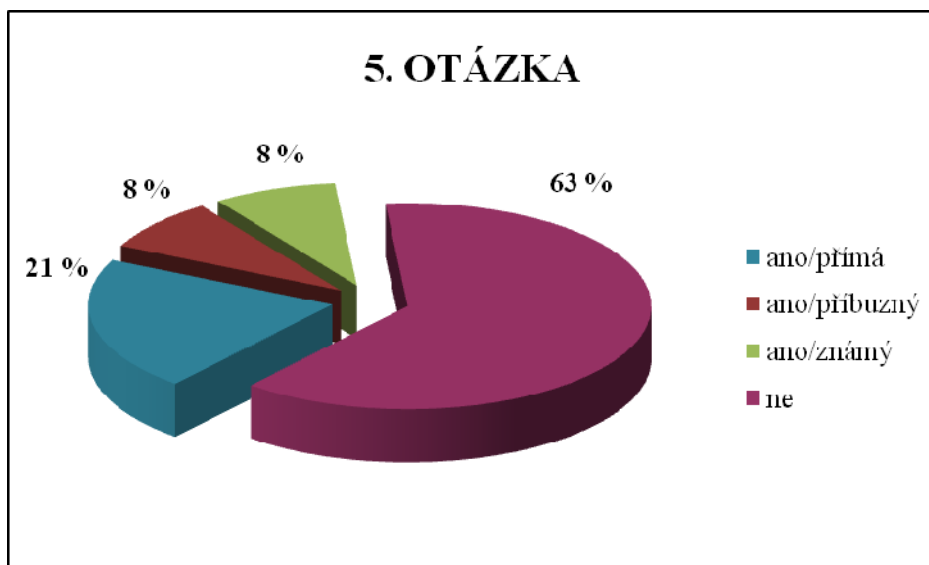
obor	absolutní četnost	relativní četnost
ekonomický	22	11 %
informační technologie	11	6 %
obchod	12	6 %
ostatní	7	4 %
průmysl	35	18 %
služby	24	12 %
státní správa+KŘ+HZS	11	6 %
školy	35	18 %
v důchodu	12	6 %
zdravotnictví	26	13 %
Celkový součet	195	100 %

Dotazník vyplnilo celkem 195 osob, z toho tvoří 56 % ženy a 46 % muži. Nejvíce dotázaných tvoří občané do 30 let (31 %) a nejméně ve věkové kategorii 30 – 40 (20 %). Ostatní dvě skupiny tvoří přibližně stejné procentuální zastoupení, jak může vidět v tab. 2. Nejvíce dotázaných tvoří středoškolsky vzdělaných (45 %), nejméně se vzděláním základním (7 %). V tab. 4 jsou mezi složkou služby zahrnuty obory týkající se gastronomie, ubytování, obory řemeslné, dopravní apod. Do oboru ostatní jsou zařazeny ženy na mateřské dovolené, pracující v domácnosti nebo nezaměstnaní. Jak je patrné z tab. 4. nejvíce početnou skupinu zaujímají lidé z oboru školského, průmyslného, zdravotnického, ekonomického a z oblasti služeb.

Následujících 5 otázek je zaměřeno na ty, kteří mají již nějakou zkušenost s mimořádnou událostí. Získané zkušenosti jsou převážně z povodní. Jen velmi malá část je tvořena událostmi, jako jsou orkán, vichřice, požáry apod.

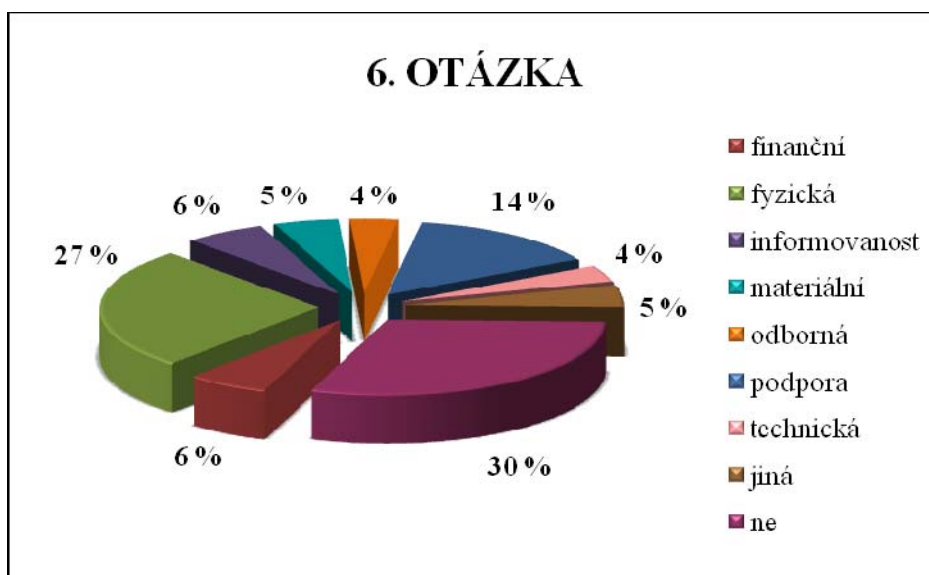
5. Otázka: Zkušenost s mimořádnou událostí

Graf 1

6. Otázka: Vnímání pomoci, o jakou pomoc se jedná a kdo ji poskytl

Graf 2

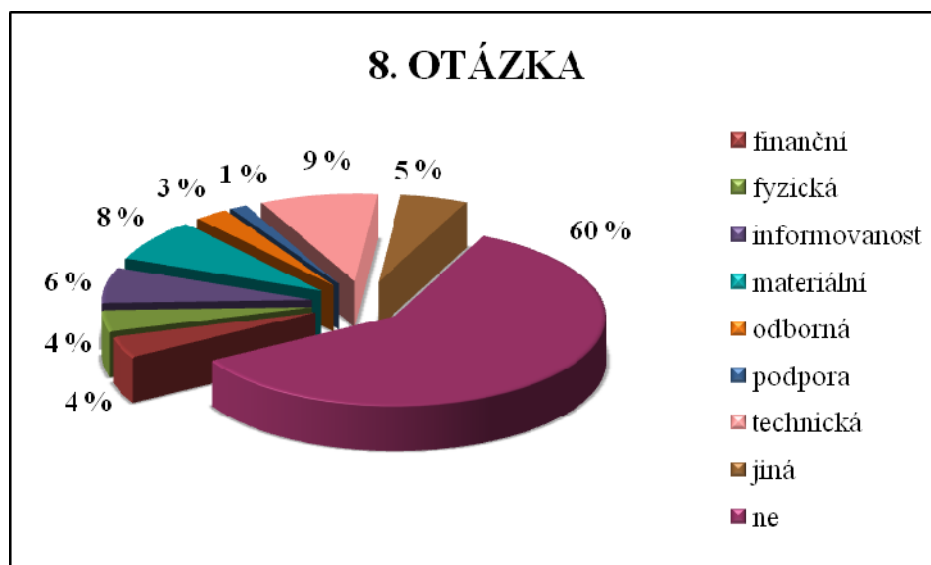
7. Otázka: Míra poskytnuté pomoci:

Tab. 5

odpovědi	absolutní četnost	relativní četnost
dostačující	52	71 %
nedostačující	21	29 %
celkem	73	100 %

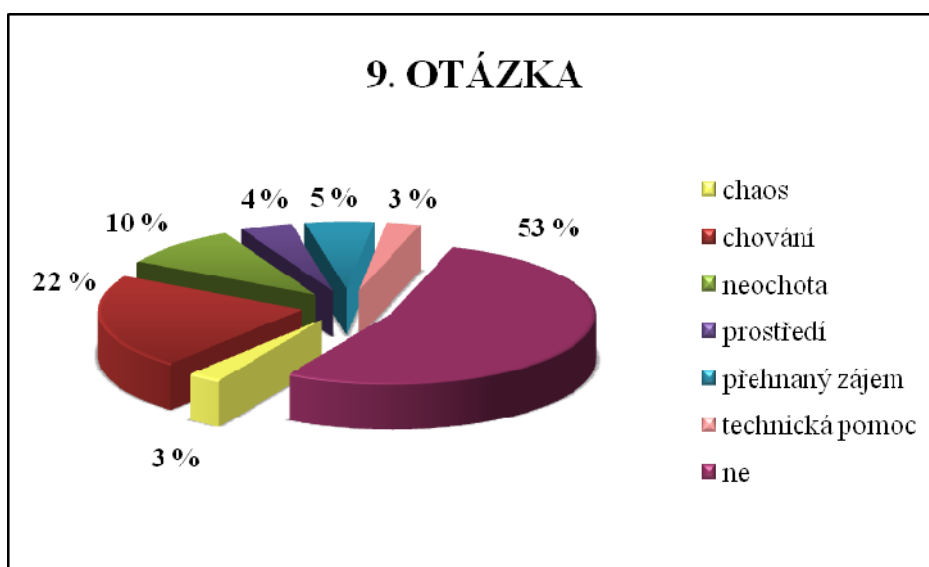
8. Otázka: Jaká pomoc Vám scházela?

Graf 3

9. Otázka: Vyskytlo se něco, co Vám vadilo?

Graf 4

Z dotázaných občanů nemají zkušenost v 63 %. Ti, kteří mají, tvoří 37 %. Z celkového počtu je jich s přímou zkušeností 28%, a ostatní dvě skupiny (jako příbuzní, známí) jsou srovnatelné (graf 1). Dotyční ve 30 % nepociťovali nějakou pomoc (graf 2). Největší pomocí po prožité události je fyzická pomoc (27 %) při odstraňování následků, záchraně majetku, pomoc při úklidu. Dotyční buď sami pomáhali, nebo se do práce zapojili jejich rodinní příslušníci, známí či sousedé. Že největší pomocí je tato pomoc, je zřejmě z důvodu materiálních škod způsobených po události a také potřeby vrácení se k normálnímu běhu života. Součástí po prodělané události je psychicky podpořit (14 %), mít dobré psychické zázemí, být s někým, nezůstat sám, jak vyplývá z dotazníkového šetření. Psychickou pomoc jim poskytovali především ti nejbližší, jen v nepatrné míře to byla pomoc od psychologů. Materiální (5 %) pomocí jim byla zásoba pitné vody, dostatek potravin, hygienických prostředků, finanční (6 %) prostřednictvím státu, zaměstnavatele či

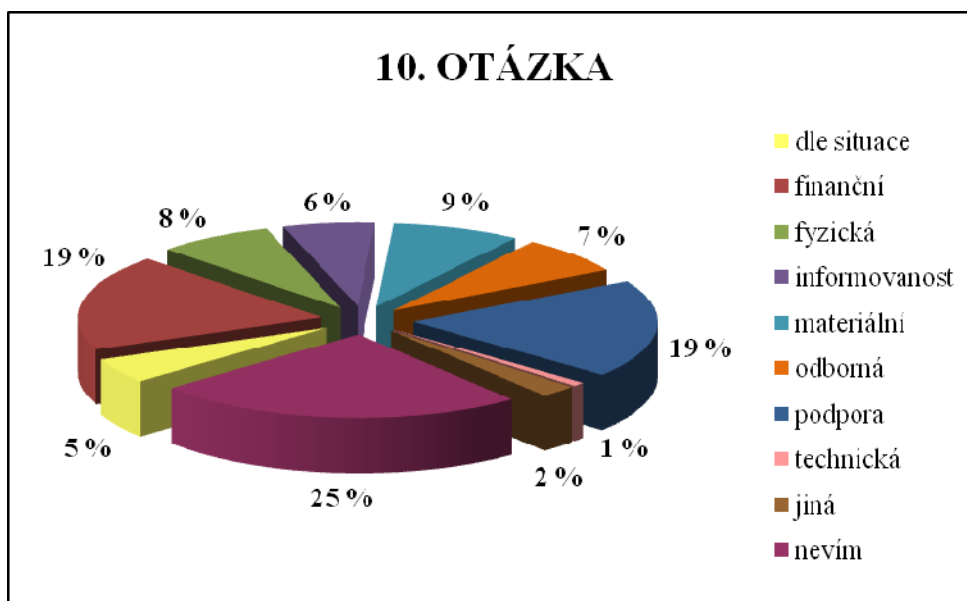
pojišťoven. Technickou (4 %) pomocí pro ně byl odvoz odpadů, postavení kontejnerů, traktorů, odbornou (4 %) poskytnutou záchranáři, policií či hasiči. Informovaností (6 %) pro ně bylo hlášení probíhající události prostřednictvím rozhlasu, megafonu, dále také komunikace s nimi a příslušnými úřady. Ostatní pomocí (jiná – 5 %) jim bylo dočasné, náhradní ubytování, pochopení ostatních a nepřehnaný soucit.

V další otázce (8. otázka), která byla zaměřena na chybějící pomoc. Po událostech jim scházela pomoc ve 40 % (graf 3). Nejčastěji šlo o pomoc při odklizení následků, buď se nedostávalo technické (těžká technika na vyprošťování, odstranění vody ze sklepů) nebo materiální (písek apod.) pomoci. Na stejné úrovni jim scházela pomoc fyzická i finanční (4 %). Dotyční by uvítali dostatek a dobrých informací (6 %). Nepatrné části scházela odborná pomoc (především lékařská pomoc v evakuačních centrech a zaopatření dětí) 3 % a psychická podpora u 1 %. Ostatní scházející pomocí (jiná – 5 %) bylo náhradní ubytování, placené volno (1 den na úklid) a vstřícnost lidí, popř. zaměstnavatelů. Po události jim v 53 % případech nevadilo nic (graf 4). Zbylým vadilo nejvíce nevhodné chování lidí (lidský hyenismus, rabování, otažitost okolí, přístupy, konflikty a získané špatné informace od některých lidí, úřadů a pojišťoven, neprofesionální přístup některých zasahujících složek). V 10 % jim vadila neochota (někteří přihlížející jen stojí, koukají a nepomohou). Dále jim vadilo okolní nepříznivé prostředí (především hygienické podmínky nebo meteorologické), chaos (nepřehledná situace, špatná organizace) a přehnaný zájem hlavně ze strany médií. Jak vyplývá ze šetření je klíčový moment v tom, co lidem schází a co jim vadí, lidský element. Lidem spíš schází materiální pomoc a technická pomoc, ale vadí jim lidské chování a jednání. Takže zlepšeným chováním a jednáním by se vyřešilo mnoho problémů. Celkově převážná část (71 %) pocítovala poskytnutou pomoc jako dostačující (tab.5). Může to být také zapříčiněno větším odstupem od události a vyrovnání se s ní.

Následující otázky jsou vztaženy k psychologické pomoci, k organizacím poskytujícím psychosociální pomoc, a vztahu obce a občana.

10. Otázka: Jaká pomoc by vám nejvíce pomohla v případě mimořádné události?

Graf 5

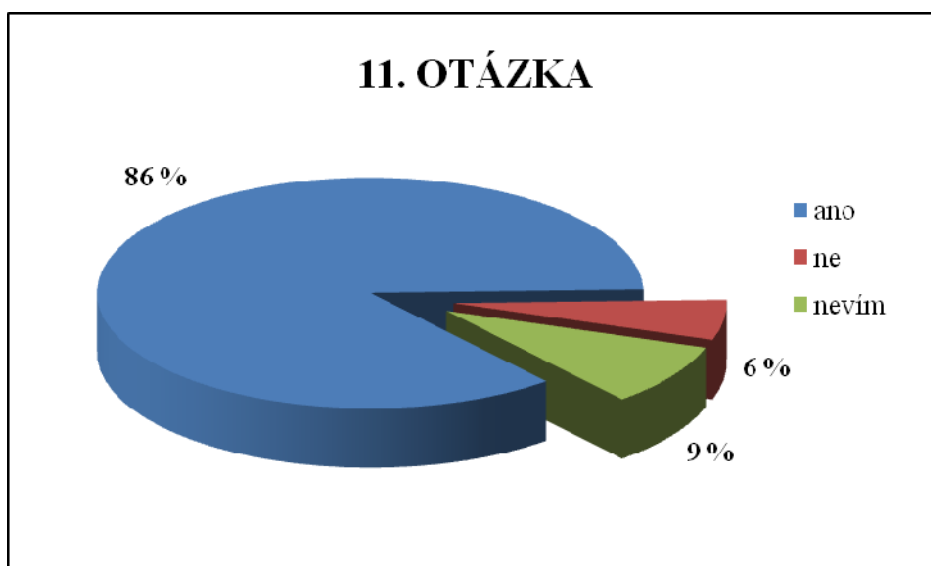

V případě, že by se dotázání ocitli v situaci, způsobené mimořádnou událostí (graf 5), 25 % uvedlo, že neví, jaká pomoc by pro ně byla nejlepší a u 5 % by záleželo na dané situaci a charakteru události (v grafu uvedeno jako dle situace). Nejvíce respondentů by nejvíce ocenili pomoc finanční (19 %) a psychickou či psychologickou podporu a pomoc (19 %). Psychicky podpořit je v popředí jak u skupiny lidí se zkušeností (graf 2), tak u skupiny v případě teoretické události (graf 5). Rozdíl je v pomoci fyzické a finanční, která se ocitá na opačných stranách. Může to být dáno tím, že ne všichni mají představu co všechno je nutné k vypořádání se s následky mimořádné události, a zřejmě také tím, že bez

finančních prostředků se situace nedá dost dobře vyřešit. Ani v jednom případě (u otázek 6, 8 a 10) není uvedena pomoc duchovní. Pravděpodobně to bude z toho důvodu, že není u nás vysoké procento aktivně věřících a také protože, že v našich podmínkách je tato pomoc spojována především s přípravou pohřbů, svateb, křtů a bohoslužbami.

11. Otázka: Myslíte si, že při neštěstí, je důležité, s někým o tom mluvit?

Graf 6

Jak vyplývá z grafu 6 si většina dotazovaných (86 %) myslí, že je důležité s někým mluvit o neštěstí, 9 % neví a 6 % se domnívá, že to důležité není. Z tohoto srovnání vyplývá, že je určitě dobré rozebrat své pocity a prožitky, což si myslím, že dává dobrý základ pro působnost psychologické pomoci, ale jak je dále vidět, tak jednoduché to zase není.

12. Otázka: Využil(a) byste psychologickou pomoc, kdyby Vám byla nabídnuta v případě mimořádné události?

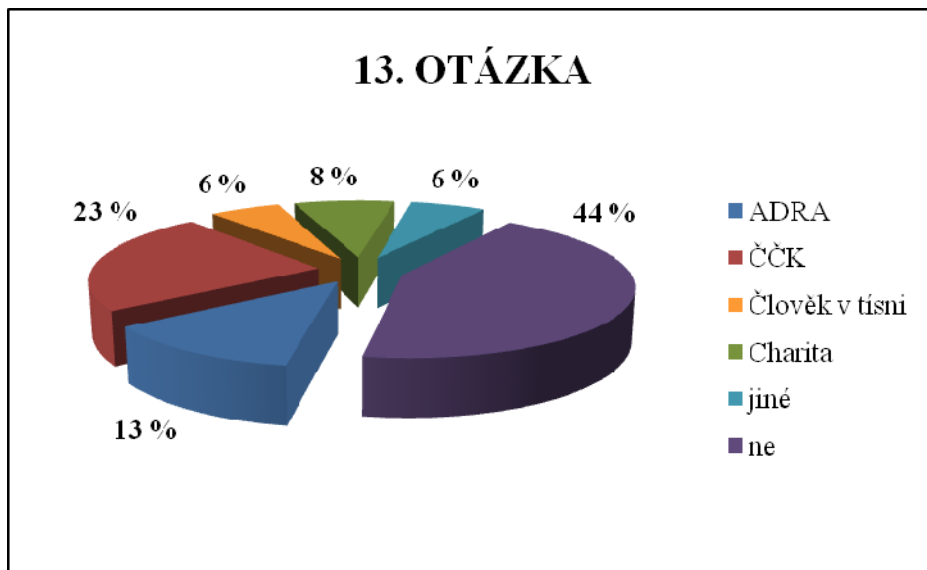
Tab. 6

odpovědi	absolutní četnost	relativní četnost
ano	45	23 %
spíše ano	70	36 %
spíše ne	55	28 %
ne	25	13 %
Celkový součet	195	100 %

I když většina dotazových si myslí, že je důležité s někým hovořit při neštěstí, jen 23 % by rozhodně nabídnutou psychologickou pomoc využilo (tab. 6). Největší procento (36 %) se přiklání k možnosti, že by nejspíše pomoc využilo a téměř o deset procent méně (28 %) se přiklání ke druhé straně, že spíše ne. Nejmenší skupina (13 %) má za to, že by psychologickou pomoc nevyužila, i kdyby jim byla nabídnuta. Důvodem, proč se dotyční přikláněli k využití psychologické pomoci, je snížení nervového napětí, stresu, či dobrá zkušenost s odborníky, poskytnutí psychologické pomoci odborníkem k řešení situací či poradit jak dál. Pokud se přikláněli ke druhé straně, byla důvodem, charakteristika osobnosti (plachý člověk, stydlivý, flegmatik, silná povaha apod.), nedůvěra a strach z psychologů a psychiatrů. Dále také, že se dotyční neradi svěřují cizím lidem nebo, že jim stačí se obrátit na přátele a známé, protože si myslí, že jim pomohou lépe než odborníci. V další části bude i srovnání z hlediska kategorií.

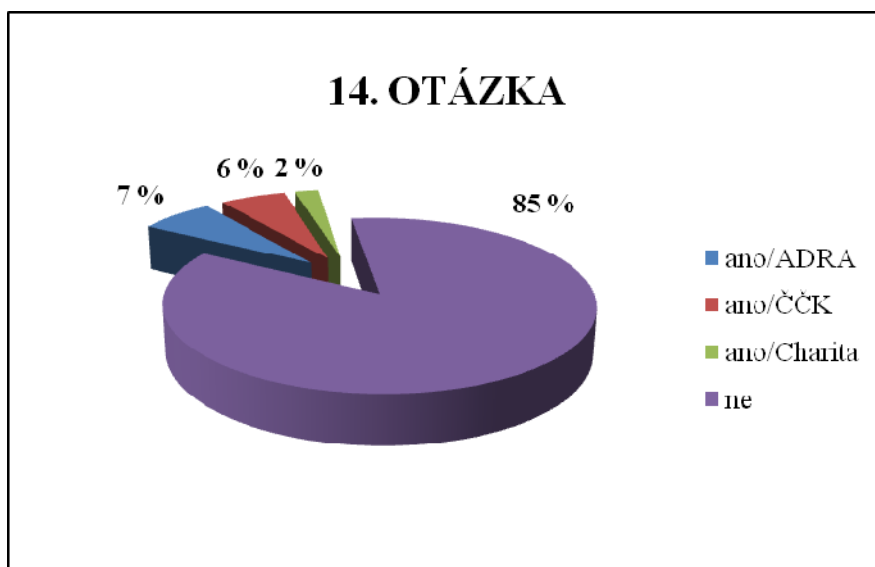
13. Otázka: Znáte nějaké organizace, které poskytují psychosociální pomoc (spojuje pomoc humanitární a materiální s pomocí sociální, psychologickou a duchovní), pokud ano, jaké?

Graf 7

14. Otázka: Máte nějakou zkušenost s organizacemi poskytující tuto pomoc?

Graf 8

Ze všech dotazovaných (graf 7) téměř polovina (44 %) nezná organizaci, která by nabízela psychosociální pomoc. Z těch, co uvedli, že ano, je nejvíce zastoupený Český červený kříž (ČČK - 23 %), dále ADRA (13 %), Charita (8 %), Člověk v tísni a jiné shodně (6 %). Jiné organizace zahrnují Armádu spásy, ERC, linku pomoci, IZS (hasiči, záchranáři a policisté se svými psychology). Pokud lidé uváděli nějaké organizace, ne vždy si byli jisti. Často jim také pomohl dodatek v závorce, co je obsahem psychosociální pomoci. Je překvapující, že čtvrtou uváděnou organizací je Člověk v tísni, to může být zapříčiněno jejich úzkou spoluprací s televizí. Je škoda, že z dotázaných mělo zkušenost s organizacemi jen 10 % (graf 8), možná by se tím změnil pohled na některé otázky (především vztahy k organizacím). S jakými organizacemi měli zkušenost, uvádí tentýž graf. Nepodařilo se mi získat více lidí, kteří by měli zkušenost s nějakou organizací, protože jde o anonymní a náhodný výběr a i když existují určité databáze zasažených lidí, tak já jako laik se k nim nedostanu (ochrana osobních údajů).

15. Otázka: Myslíte si, že jste dostatečně informován o možnostech využití psychosociální pomoci?

Tab. 7

odpovědi	absolutní četnost	relativní četnost
ano	9	5 %
částečně	70	36 %
ne	116	59 %
Celkový součet	195	100 %

Jen nepatrná část dotazovaných (5 %) si myslí, že jsou dostatečně informováni o využití pomoci, a přes polovinu (59 %) dotazovaných si myslí, že rozhodně ne. Téměř 40

% je toho názoru, že se jim dostává jen část informací. Těmi to procenty se také potvrzuje to, že stále chybí informace o psychosociální pomoci.

16. Otázka: Domníváte se, že je vaše obec dostatečně připravena poskytnout potřebnou pomoc zasaženým lidem?

Tab. 8

odpovědi	absolutní četnost	relativní četnost
ano	26	13 %
spíše ano	77	39 %
spíše ne	65	33 %
ne	27	14 %
Celkový součet	195	100 %

17. Otázka: Myslíte si, že Vám obec poskytuje dostatečné informace o možnostech poskytnutí pomoci zasaženým lidem?

Tab. 9

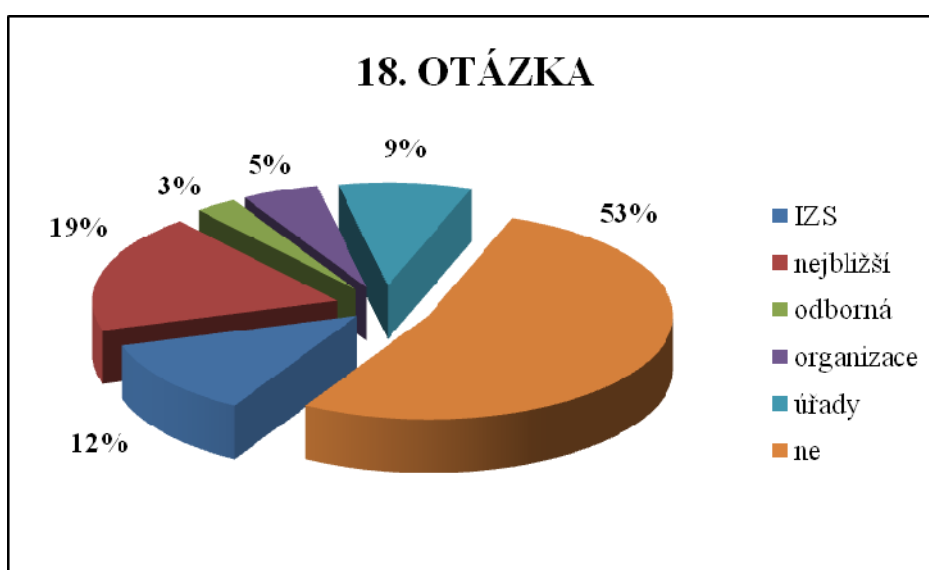
odpovědi	absolutní četnost	relativní četnost
ano	18	9 %
částečně	83	43 %
ne	94	48 %
Celkový součet	195	100 %

Jestli je obec dostatečně připravena poskytnout potřebnou pomoc (tab. 9), se přibližně stejné procento přiklání k jedné (39 %) nebo k druhé straně (33 %). Skoro 15 % dotázaných se domnívá, že obec je připravena a skoro 15 % dotázaných o tom přesvědčeno není. A zda si myslí, že jim obec dává dostatečné informace, se převážná část (48 %)

domnívá, že tomu tak není a 43 % si myslí, že dostává neúplné informace. Jen malé procento (9 %) lidí si naopak myslí, že je dostatečně informováno. Jak vyplývá z těchto tabulek, tak je většina lidí přesvědčena, že jim potřebné informace scházejí a obci spíše důvěřují, že jim pomůže.

18. Otázka: Víte, na koho byste se mohl(a) obrátit v případě pomoci?

Graf 9

Téměř polovina (53 %) dotázaných neví, na koho by se obrátilo v případě pomoci (graf 9). Ostatní by se obrátili nejčastěji na nejbližší, tj. 19 % (rodina, blízcí, známí, sousedé), dále na tísňová volání, HZS, Policii, ZZS (IZS) 12 %, 9 % na úřady (obecní a krajské). Jak z výzkumu vyplývá, se lidé obrátí spíše na své blízké, případně na základní složku IZS méně na úřady či odbornou pomoc (psychologickou, lékařskou apod.)

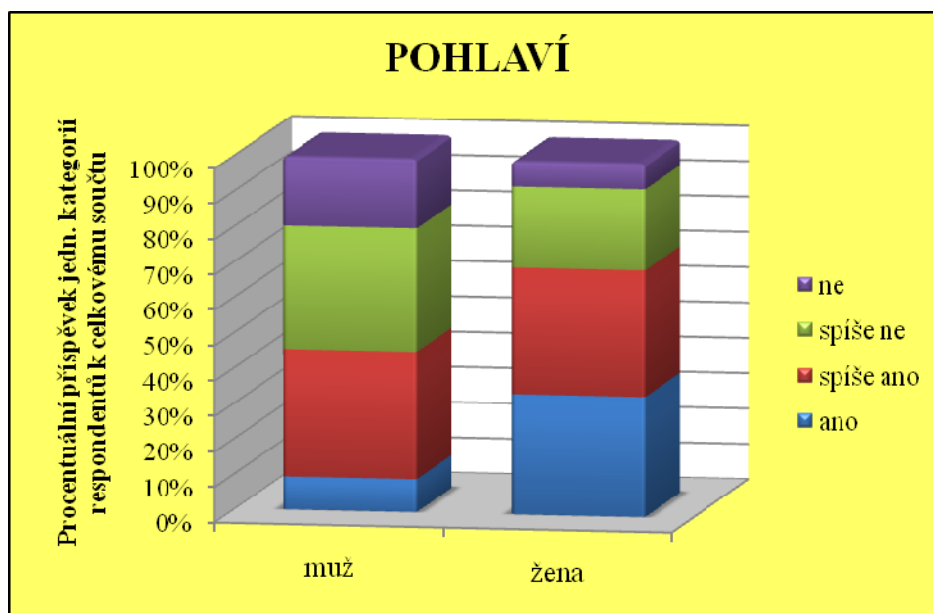
19. Otázka: Uveďte cokoli, co byste chtěl(a) k tématu doplnit:

Ve většině případu dotyční nechtěli nic k tématu doplnit. Někteří tuto otázku využili k upřesnění své odpovědi na nějakou z předešlých otázek. A další ji využili ke svému sdělení. S těchto osobních sdělení vzešlo, že je zapotřebí obsáhlejších, lepších a dostupnějších informací a také více prezentace k danému tématu především prostřednictvím různých letáků, brožur.

V další části se zaměřím na srovnání jednotlivých skupin (pohlaví, věkové kategorie, vzdělání, obor a zkušenosti). Protože je v dnešní době aktuální otázka poskytování psychologické pomoci při hromadných neštěstích, zaměřím se z tohoto důvodu na otázku č. 12 a také proto, že další otázky se buď přiklánějí k jednostrannějšímu počtu odpovědi, nebo nemají podle mého názoru takovou váhu, aby bylo třeba je srovnávat z hlediska různých kategorií.

Srovnání dle kategorie pohlaví:

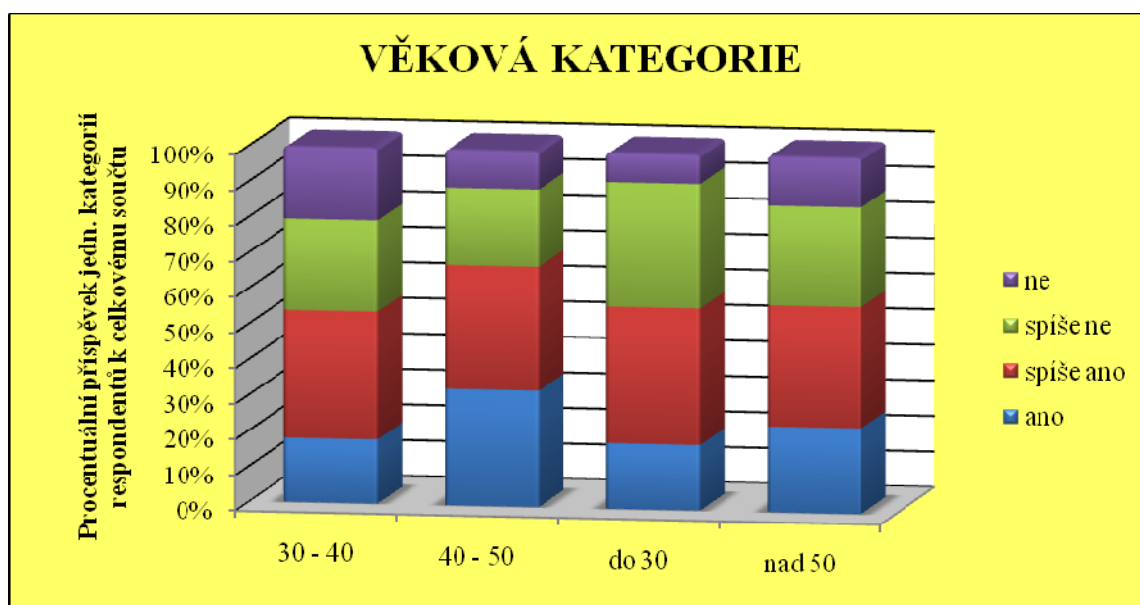
Graf 10

Jak je patrné z grafu 9, většina žen by nabízenou psychologickou pomoc přijala, než nepřijala. U mužů tak viditelná převaha není, přibližně stejné procento se přiklání k jedné nebo ke druhé straně, ale při porovnání obou pólů (využít nebo nevyužít pomoc) by pomoc spíše odmítli. Rozdíl mezi muži a ženami je, že muži se celkově přiklání spíše k odmítnutí psychologické pomoci na rozdíl od žen. Může to být zapříčiněno také tím, že ženy jsou všeobecně psychicky zranitelnějším pohlavím, než muži.

Srovnání dle věkové kategorie:

Graf 11

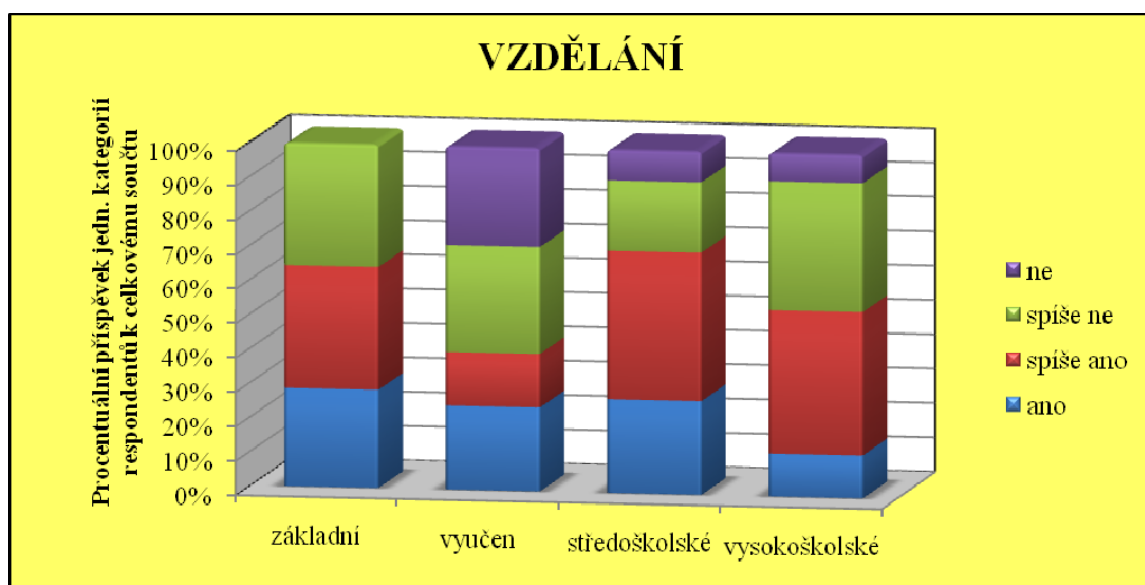

Jak je patrné z grafu 10, k využití psychologické pomoci se spíše přiklánějí lidé z věkové skupiny mezi 40 – 50 lety. Lidé z ostatních skupin (do 30 a nad 50 let a mezi 30 – 40 lety) jsou nerozhodní, buď se přiklánějí k jednomu nebo druhému pólu (využít nebo nevyužít pomoc). Nejrovnoměrnější rozložení je ve skupině nad 50 let, důvodem mohou

být získané zkušenosti, které přibývají s věkem. Když se podíváme do grafu, je vidět, že při porovnání odpovědí různých věkových kategorií není zřetelné, zda by dotyční přijali nabízenou pomoc či ne. Proto v daných situacích zřejmě nezáleží na věku, ale na člověku samotném.

Srovnání dle vzdělání:

Graf 12

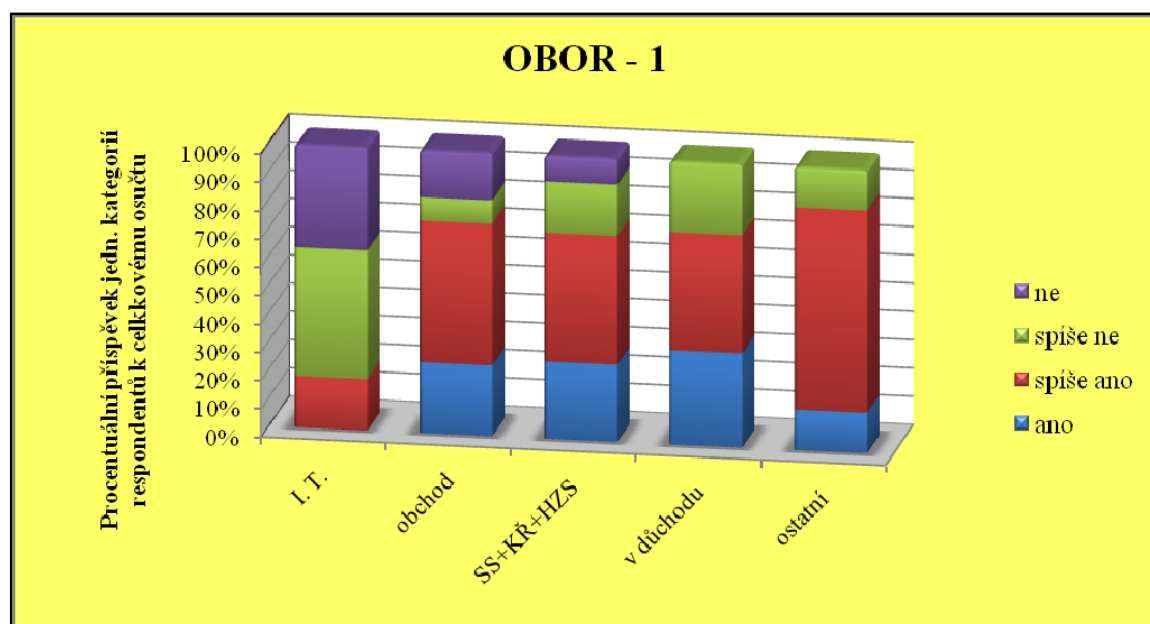

Když se podíváme na srovnání dle vzdělání, je patrné, že lidé, kteří jsou vyučeni, by psychologickou pomoc převážně nevyužili, naopak lidé se základním a středoškolským vzděláním by ji spíše využili. Vysokoškolsky vzdělaní se přiklání buď k jedné nebo druhé straně (využít nebo nevyužít). Nejrovnoměrnější rozdělení je u občanů se základním vzděláním, ale bez nejzápornější varianty odpovědi na tento dotaz, jako u ostatních. Ale jestli záleží na vzdělání při využití této pomoci, se spíše přiklání k tomu, že ne. Než na

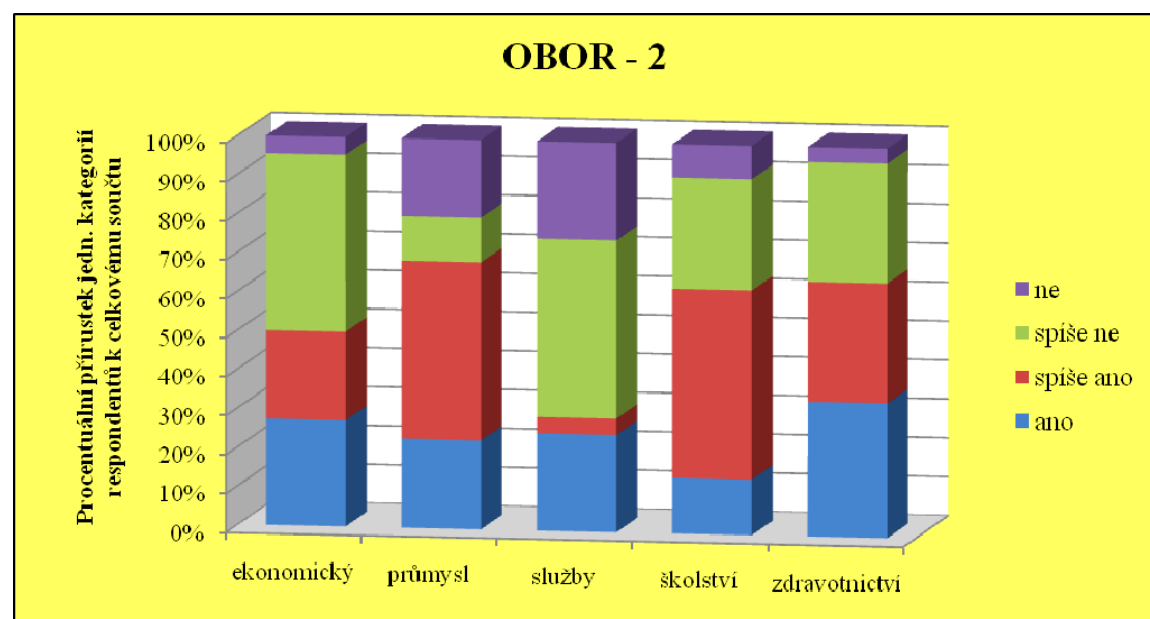
vzdělání, záleží podle mého názoru spíš na tom jak, je člověk psychicky odolný a jaké má dostupné informace. To také přinesly odpovědi získané prostřednictvím dotazníkového šetření.

Srovnání dle oboru:

Graf 13

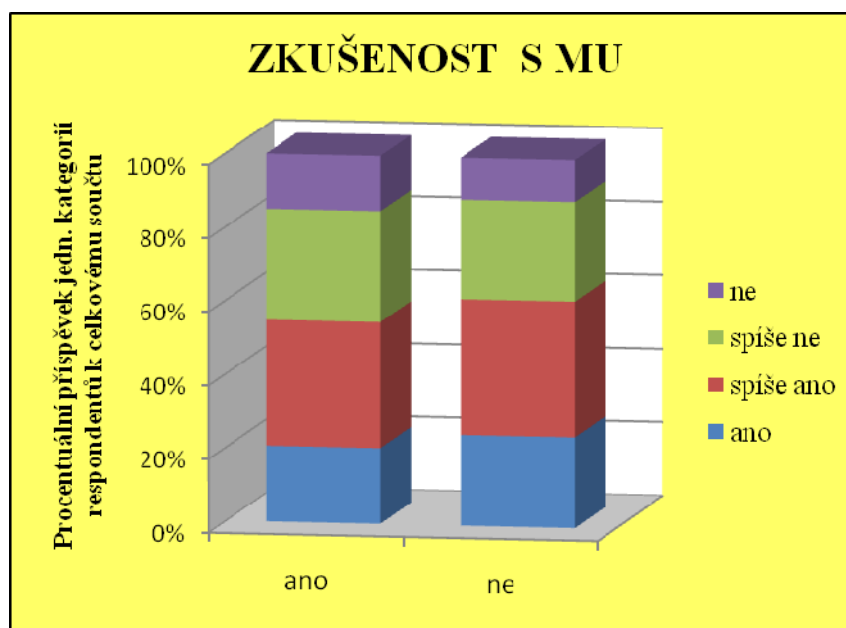
Graf 14

Ve většině případů by u různých oborů byla nabízená pomocná ruka psychologa přijata (obchod, průmysl, státní správa+KŘ+HZS, školství, zdravotnictví, v důchodu a obor ostatní), ekonomický obor je na pomezí a ostatní jsou na opačné straně (služby, informační technologie – I. T.). Nejvíce odmítavý přístup mají lidé s informačními technologiemi. Nejpravděpodobnější příčinou je, že v tomto oboru jsou sami muži, a podporuje to také tvrzení, že muži jsou odolnější. Ze skupin oborů, které jsou uvedeny v grafu, by podle šetření většina ostatních, kam patří nezaměstnaní, matky v domácnosti či na mateřské dovolené, či lidé v důchodu služby psychologa uvítali, je to možná dáno i sociálním zázemím. Dále je tak zajímavé, že se potvrdilo to, že lidé z oblasti sociální správy, krizového řízení by psychologa přijali. Je to dáno tím, že sami psychologickou pomoc, buď využívají v rámci své profese, anebo se domnívají, že je důležitou součástí k vyrovnání se s následky traumatu.

Srovnání dle zkušeností s mimořádnou událostí:

Graf 15

Když se porovnají obě skupiny, mezi těmi co zažili nějakou mimořádnou událost, a těmi kteří ne, tak mě překvapilo, že mezi nimi není téměř žádný rozdíl. Což se můžete sami přesvědčit při prohlednutí grafu 15.

Dotazník také přispěl k tomu, že se rozšířila oblast lidí, kteří už vědí, že existuje něco jako psychosociální pomoc.

5 DISKUSE

V současnosti není psychosociální pomoc legislativně vymezena. Realizace záchranných a likvidačních prací při řešení mimořádných událostí a krizových situací je prováděna pomocí integrovaného záchranného systému, jehož činnost je koordinována prostřednictvím informačního a operačního střediska integrovaného záchranného systému. Činnost IZS je upravena několika zákony (zákon o IZS, krizový zákon, zákon o hospodářských opatřeních pro krizové stavy). Organizace poskytující psychosociální pomoc (ČČK, ADRA, Charita, PIT aj.) spadají do kategorie ostatních složek IZS, ty jsou povolávány k záchranným a likvidačním pracím podle poplachového plánu IZS kraje na základě uzavřené dohody o poskytnutí pomoci na vyžádání.

S psychosociální pomocí souvisí i práce dobrovolníků. Upravující podmínky, za kterých stát (Ministerstvo vnitra) podporuje dobrovolnickou službu, jsou ustanoveny v zákoně č.198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů. S charitativními organizacemi je činnost bez právní závislosti upravena Ministerstvem vnitra – generálním ředitelstvím Hasičského záchranného systému České republiky uzavřenou dohodou o spolupráci s Ekumenickou radou církví, Českou biskupskou konferencí a občanským sdružením ADRA.

Podpora práce, které vede k poskytování psychosociální pomoci obětem neštěstí, pracovníky rezortu práce a sociálních věcí je legislativně upravena v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Posílení složek integrovaného záchranného systému (síly a prostředky) při likvidaci následků je mezi Ministerstvem vnitra a ministerstvem obrany upraveno rámcovou smlouvou, dohodou o spolupráci na vyžádání.

Cílem prováděného průzkumu bylo zjistit, jaký je stav v oblasti psychosociální pomoci. Otázky se týkají zkušeností s mimořádnou událostí, s organizacemi, z oblasti psychologické, informovaností a připraveností obce. Celkový počet sledovaného souboru činí 195 občanů z řad široké veřejnosti, z nichž tvořili 56 % ženy a 46 % muži (tab. 1). Nejpočetnější skupinu, reprezentují občané do 30 let a se středoškolským vzděláním.

Zkušenost s nějakou mimořádnou událostí má 37 % respondentů (graf 1). Největší pomocí pro ně byla fyzická pomoc, při odstraňování následků, záchraně majetku, pomoc při úklidu, do které se zapojili jejich rodinný příslušníci, známí či sousedé. Za velmi důležitou součást vyrovnání se následky pokládají také pomoc psychickou. Psychickou podporu ze strany rodinných příslušníků nebo alespoň od známých. Je tedy zřejmé, že základem pro vyrovnání se následky je dobré sociální prostředí, dobrá sociální opora. „Podle většiny zdrojů sociální opora představuje důležitý pilíř duševního a tělesného zdraví, zvyšuje odolnost vůči zátěži a chuť přežít i životní prohry a krize.“⁽⁴⁾

Po události jim nejvíce scházela pomoc při odklizení následků, buď se nedostávalo technického vybavení na vyproštění, čerpadel, nebo materiálních prostředků (písek apod.) Nejvíce jim vadilo chování lidí, otažitost, konflikty na úradech a různých institucí (pojišťovny) i neprofesionální přístup zasahujících složek. Klíčový moment v nedostacích spatřuji v lidském elementu. Lidé jsou základem pomoci, i když bude sebelepší vybavení na odstranění hmotných následků bez vzájemné komunikace, určitého respektu a účelné organizovanosti lidí nelze efektivně zasaženým pomoci. Ze šetření se ukázalo, že i když jim některé věci scházeli nebo vadili, tak v konečném měřítku byli s poskytnutými pomocemi spokojeni.

Nadpoloviční většina dotázaných se domnívá, že je potřebné o prodělané události s někým mluvit, tím je také dán prostor pro působnost psychologické pomoci na tomto poli. Důvod využití psychologické pomoci, který vyplývá z výzkumu je jako prostředek ke snížení nervového napětí či stresu, nebo nasměrovat či poradit jak jít dál. Největší překážkou k přijetí nabízené pomoci hraje osobnostní charakteristika daného člověka (flegmatik, plachý či stydlivý člověk) a přesvědčení, že odbornou pomoc nepotřebují, že jim stačí se obrátit na své známé.

Ani v jednom případě (graf 2, 3, 5) není uvedena duchovní pomoc. Pravděpodobně to bude z toho důvodu, že není u nás vysoké procento aktivně věřících. Příčinou může být také to, že v našich podmínkách je pomoc duchovenstva spojována s přípravou pohřbů,

svateb, křtů a bohoslužbami. Spojována v převážné většině se začátkem a koncem lidského života (narození a umírání).

Je nutné, aby organizace, které poskytují psychosociální pomoc, zapojily více svého úsilí do prezentace. Nejedná se jen o volně přístupné tištěné materiály, jako jsou letáky či brožury, ale především prostřednictvím sdělovacích prostředků jako je televize či rozhlas. Tištěné materiály mohou někdy být vzhledem k velkému množství reklamních materiálů přehlédnuté, jako i internetové odkazy, za to sdělovací prostředky mohou zapůsobit nenásilnou formou.

Podle výzkumu má obec určité nedostatky jak v přípravě na pomoc zasaženým lidem, tak také v tom, že neposkytuje dostatečné informace o možnostech využití pomoci (nejméně psychosociální) v důsledku neštěstí či katastrof. Je nutné zpřehlednit a zsumírovat nabízené služby a také na koho se obrátit v případě, že by se do nepříznivé situace dostali.

Protože je v dnešní době aktuální otázka poskytování psychologické pomoci při hromadných neštěstích, jako součást vypořádání se s následky traumatizujících událostí, zaměřila jsem se na srovnání dle pohlaví, vzdělání, věkové kategorie, oboru a zkušeností. Věkové kategorie byly rozděleny do 4 skupin (do 30, 30 – 40 let, 40 – 50 a nad 50 let), stejně jako vzdělání (základní, vyučen, středoškolské a vysokoškolské) Kategorie oboru jsem rozdělila na obor ekonomický, informační, průmyslný, obchod, služby, státní správu školství, zdravotnictví, důchodce a ostatní.

Rozdíl mezi muži a ženami je, že muži se spíše přiklání k odmítnutí psychologické pomoci na rozdíl od žen, které by nabízenou pomoc spíše využily. Při porovnání odpovědí podle věkových kategorií není zřetelné, zda by dotyční přijali nabízenou pomoc či ne. Proto v daných situacích zřejmě nezáleží na věku, ale na člověku samotném. Ze srovnání podle vzdělání, je patrné, že lidé, kteří jsou vyučeni, by psychologickou pomoc převážně nevyužili, naopak lidé se základním a středoškolským vzděláním by ji spíše využili. Ze srovnání dle oboru by ve většině případů nabízená pomocná ruka psychologa byla přijata (obchod, průmysl, státní správa, školství, zdravotnictví, v důchodu a obor ostatní),

ekonomický obor je na pomezí a ostatní jsou na opačné straně (služby, informační technologie – I. T.). Když se porovnají obě skupiny, mezi těmi co zažili nějakou mimořádnou událost, a těmi, kteří ne, je očividné, že mezi nimi není téměř žádný rozdíl (graf 14).

Jak vyplývá z výzkumu, je psychosociální pomoc důležitou součástí mimořádných událostí. Nedostatky jsou v možnostech přípravy na mimořádnou událost a v srozumitelnosti nabízených službách. Také se potvrdilo, že neodmyslitelnou součástí je využít psychologickou pomoc jako prostředek k dekontaminaci stresu a jiných psychických následků způsobené traumatizující událostí.

6 ZÁVĚR

Protože má psychosociální pomoc poskytovaná občanům v našich podmínkách poměrně krátkou historii, skýtá určité problémy její využití. Vzhledem k tomu, že hromadná neštěstí a katastrofy stále zasahují do života lidí, předpokládám, že se současná situace bude zlepšovat.

V oblasti psychosociální pomoci se už stačilo udělat mnoho dobrého, pomoci mnohým potřebným, kteří se ocitli v situacích mimořádných událostí. V současnosti je určitým dobrým směrem vytváření psychosociálních intervenčních týmů, a podobně zaměřených krizových terénních týmů, a to z hlediska jejich pružného zapojení do terénu, a také proto, že jejich pomoc není jen krátkodobá, ale i dlouhodobá.

Do oblasti psychosociální pomoci je také zahrnuta osvěta lidí. Celkem dobře funguje osvěta v době mimořádné události, rozdávání letáků a brožur, zprávy v médiích, horší je to už v situacích, kdy se nic neděje, protože obyvatelé sami informace nevyhledávají.

Do budoucna by bylo důležité, vytvořit jednotný dobře fungující legislativní rámec, zaměřit se na občany v době k lidu, rozdávát letáky, brožury, prezentovat v rozhlase či televizi a možná i zanést určitou část z této problematiky do školních osnov. Při řešení mimořádných událostí a krizových situací už nestačí jen zachraňovat životy, zdraví a zabezpečit základní životní potřeby, je nutné se o ně postarat i psychicky.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ADAMEC, V. Současnost a budoucnost typových plánů. *112: Odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2005, roč. 4, č. 4. ISSN 1213-7057
2. BAŠTECKÁ, B. Dobrovolníci v psychosociálních intervenčních týmech. URL: <http://www.unesco-kromeriz.cz/sbornik_2003/bastecka_bohumila.pdf> Květen 02, 2008
3. BAŠTECKÁ, B. a kol. Klinická psychologie v praxi. 1.vyd. Praha: Portál, 2003. 420 s. ISBN 80-7178-735-3
4. BAŠTECKÁ, B. a kol. Terénní krizová práce: psychosociální intervenční týmy. 1.vyd. Praha: Grada, 2005. 299 s. ISBN 80-247-0708-X
5. ČESKÉ SDRUŽENÍ OBĚTÍ DOPRAVNÍCH NEHOD. Informační letáčky. URL: <<http://www.csodn.cz/csodn.php?akce=letaky>>, Květen 05, 2008
6. ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ. Stanovy Českého červeného kříže. URL: <<http://www.cck-cr.cz/docs/stanovy2007.pdf>> Květen 10, 2008
7. ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ. Ústřední pohotovostní záchranná jednotka. URL: <<http://www.cck-cr.cz/cz.php?id=upzj>> Květen 10, 2008
8. HANUŠKA, Z. Obce a integrovaný záchranný systém. *112: Odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003, roč. 2, č. 1, s. 15 ISSN 1213-7057
9. HESTIA. Úvod. URL: <<http://www.hest.cz>> Květen 02, 2008

- 10.** HODGKINSON, P. E. STEWART, M. Coping with catastrophe: a handbook of post-disaster psychosocial aftercare, 2. vyd. 257 s. London: Psychology Press, 1998. ISBN 978-0-415-16853-3
- 11.** HORÁK, R. Průvodce krizovým řízením pro veřejnou správu. 1.vyd. Praha: Linde, 2004. 407 s. ISBN 80-7201-471-4
- 12.** CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. Terénní krizová služba. URL: <<http://www.kadel.cz/dchp/mainsources/default.htm>> Květen 05, 2008
- 13.** INTERNATIONAL RED CROSS AND RED CRESCENT ACTION. Enhancing psychosocial support. URL: <<http://www.ifrc.org/docs/pubs/health/pochette-psychosocial-en.pdf>> Květen 02, 2008
- 14.** KOVAŘÍK, J., SMETANA, M. Základy civilní ochrany, URL: <<http://homen.vsb.cz/~www547/WEB/TEXTY/zaklady-civilni-ochrany.pdf>> Květen 05, 2008
- 15.** KRATOCHVÍLOVÁ, D. Plány krizové připravenosti jako součást krizového plánování v Moravskoslezském kraji. *112: Odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. Praha: MV – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2005, roč. 4, č. 8. ISSN 1213-7057
- 16.** METODIKA ZPRACOVÁNÍ KRIZOVÝCH PLÁNŮ dle § 15 a § 16 nařízení vlády č.462/2000Sb., ve znění nařízení vlády č.36/2003Sb., URL: <web.mvcr.cz/hasici/aktualit/2003/mkp.doc> Květen 05, 2008
- 17.** MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Odbor bezpečnostní politiky. Terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení a plánování obrany státu. URL: <<http://www.micr.cz/hasici/planovani/metodiky/terminslov.pdf>> Květen 02, 2008

- 18.** NADACE ADRA. Profil a historie nadace. URL: <<http://www.nadace-adra.cz/cz/onas/profil-a-historie-nadace>> Květen 05, 2008
- 19.** NAŘÍZENÍ VLÁDY č. 463/2000 Sb. ze dne 27. listopadu 2000 o stanovení pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací, poskytování a přijímání humanitární pomoci a náhrad výdajů vynakládaných právníckými osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva ve znění nař. Vlády č. 527/2002 Sb.
- 20.** NEDĚLNÍKOVÁ, D. Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce URL: <http://www.osu.cz/metakor/dok/met_prirucka_tsp.pdf> Květen 05, 2008
- 21.** OBČANSKÉ SDRUŽENÍ RAFAE. Kdo jsme. URL: <<http://www.rafae.cz/>> Květen 02, 2008
- 22.** POKYN 25 generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR a náměstka ministra vnitra ze dne 6.června 2003, kterým se stanovuje postup při uzavírání dohod v rámci integrovaného záchranného systému
- 23.** PRAŠKO, J. Stop traumatickým vzpomínkám: jak zvládnout posttraumatickou stresovou poruchu. 1.vyd. Praha : Portál, 2003. 178 s. ISBN 80-7178-811-2
- 24.** PROCHÁZKA, Z. Integrovaný záchranný systém, ochrana obyvatelstva a možnosti duchovní péče při řešení mimořádných událostí a krizových stavů. In: ŠIMR, K. Duchovní péče při mimořádných událostech, 2005, s. 3 -11
- 25.** PROCHÁZKA, Z. Humanitární pomoc postiženému obyvatelstvu. Poskytování psychosociální pomoci v mimořádných situacích. *112: Odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2002, roč.1, č. 2, s. 20-21. ISSN 1213-7057
- 26.** PSYCHOSOCIÁLNÍ INTERVENČNÍ TÝM. N-PIT tým URL: <<http://pit-cr.info/index.php?section=6>> Květen 02, 2008

- 27. PSYCHOSOCIÁLNÍ INTERVENČNÍ TÝM. PIT tým** URL: <<http://www.mujweb.cz/www/npitkv>> Květen 02, 2008
- 28. PSYCHOSOCIÁLNÍ INTERVENČNÍ TÝM JIHOČESKÉHO REGIONU.** Psychosociální intervenční tým, URL: <http://www.hzscb.cz/download/upload/psycho/letakPSYCHOSOC._POMOC,_16.8.doc> Květen 02, 2008
- 29. PSYCHOSOCIÁLNÍ INTERVENČNÍ TÝMY. Kdo jsme?** URL: <<http://pit-cr.info/index.php>> Květen 02, 2008
- 30. SEDLÁKOVÁ, J.** Povodně i jiné mimořádné události. Informace, podněty, návody k postupům při organizování pomoci Charity po přírodních a jiných katastrofách. URL: <<http://www.kadel.cz/dchp/krizovasl/prilohy/Povodne.pdf>> Květen 05, 2008
- 31. ŠTĚTINA, J. a spol.** Medicína katastrof a hromadných neštěstí. 1.vyd. Praha: Grada, 2000. 429 s. ISBN 80-7169-688-9
- 32. VAN DER LAAN, G.** Otázky legitimace sociální práce: (pomoc není zboží), 1.vyd. Boskovice: Albert; Ostrava: Ostravská univerzita, 1998. 260 s. ISBN 80-85834-41-3
- 33. VODÁČKOVÁ, D. a kol.** Krizová intervence: Krize v životě člověka, formy krizové pomoci a služeb. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 543 s. ISBN 80-7178-696-9
- 34. WORLD HEALTH ORGANIZATION.** Psychiatrické centrum Praha. Duševní poruchy a poruchy chování: popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka: mezinárodní klasifikace nemocí 10. revize. 2. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 2000. 306 s. ISBN 80-85121-44-1
- 35. VURST, V.** Pomoc duchovního při mimořádných událostech. In: ŠIMR, K. *Duchovní péče při mimořádných událostech*, 2005, s. 12-17

- 36.** VYMĚTAL, Š., MALÍKOVÁ J. Možnosti psychosociální pomoci v urgentní fázi mimořádné události s velkým počtem obětí. *Urgentní medicína*, České Budějovice: Mediprax CB, 2006 roč.9, č.2, s.20-26. ISSN 1212-1924
- 37.** VYMĚTAL, Š. Poskytování psychosociální pomoci v mimořádných situacích. *112: Odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2007, roč. 6, č. 2, s. 13-16. ISSN 1213-7057
- 38.** VYMĚTAL, Š. Psychosociální pomoc v situacích katastrof a hromadných neštěstí. *Policista*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2007, roč. 13, č. 2. příl. s. 2-5. ISSN 1211-7943
- 39.** VYMĚTAL, Š. Psychosociální pomoc v situacích mimořádných událostí: současný stav v České republice. *Urgentní medicína*, České Budějovice: Mediprax CB, 2006 roč.9, č.4, s. 24-29. ISSN 1212-1924
- 40.** ZÁKON č. 108/2006 Sb. ze dne 14. března 2006 o sociálních službách
- 41.** ZÁKON č. 239/2000 Sb. ze dne 28. června 2000 o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů
- 42.** ZÁKON č. 241/2000 Sb. ze dne 29. června 2000 o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů
- 43.** ZEMAN, P. Česká bezpečnostní terminologie: výklad základních pojmů. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav: Ústav strategie studií Vojenské akademie, 2002. 186 s. ISBN 80-210-3037-2

8 KLÍČOVÁ SLOVA

Integrovaný záchranný systém

Humanitární pomoc

Mimořádná událost

Nestátní neziskové organizace

Psychosociální pomoc

Psychosociální intervenční tým

9 PŘÍLOHY

Příloha 1 – Dotazník k výzkumu

DOTAZNÍK

Vážená paní, vážený pane,

chtěla bych Vás poprosit o vyplnění dotazníku. Jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity, obor Krizová radiobiologie a toxikologie. Získané podklady prostřednictvím tohoto dotazníku využiji pro svoji diplomovou práci na téma “Možnosti a meze psychosociální pomoci při mimořádných událostech“. U otázkách s výběrem možností, správnou odpověď zaškrtněte, u ostatních vypište. Dotazník je anonymní a získané údaje poslouží jen k účelům mé diplomové práce.

Děkuji za spolupráci

1. Jste:

- a) muž
- b) žena

2. Kolik je Vám let?

- a) do 30 let
- b) 30 - 40 let
- c) 40 - 50 let
- d) nad 50 let

3. Nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) vyučen
- c) středoškolské
- d) vysokoškolské

4. V jakém oboru pracujete?

.....

5. Máte nějakou zkušenost s mimořádnou událostí (povodně, dopravní nehody s větším počtem obětí, katastrofy, vichřice, tornáda..)?

- a) ano
 - ☐ přímá zkušenost ☐ příbuzný ☐ známý ☐ soused
- b) ne

6. V případě odpovědi ano (6 - 9. otázka), zamyslete se prosím nad pomocí pro sebe - vnímal(a) jste něco jako pomoc? Pokud ano, co pro Vás bylo pomocí a kdo Vám pomohl?

.....
.....

7. Míra poskytnuté pomoci pro Vás byla:

- a) dostačující
- b) nedostačující

8. Jaká pomoc Vám scházela?

.....

9. Vyskytlo se něco, co Vám vadilo?

.....

10. Jaká pomoc by Vám nejvíce pomohla v případě mimořádné události? (pro všechny)

.....

11. Myslíte si, že při neštěstí je důležité s někým o tom mluvit?

.....

12. Využil(a) byste psychologickou pomoc, kdyby Vám byla nabídnuta v případě mimořádné události?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

Prosím, zdůvodněte své stanovisko:

13. Znáte nějaké organizace, které poskytují psychosociální pomoc (spojuje pomoc humanitární a materiální s pomocí sociální, psychologickou a duchovní), pokud ano jaké?

.....

.....

14. Máte nějakou zkušenost s organizacemi poskytující tuto pomoc?

- a) ano, s jakými
- b) ne

15. Myslíte si, že jste dostatečně informován o možnostech využití psychosociální pomoci?

- a) ano
- b) částečně
- c) ne

16. Domníváte se, že je vaše obec dostatečně připravena poskytnout potřebnou pomoc zasaženým lidem?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

17. Myslíte si, že Vám obec poskytuje dostatečné informace o možnostech poskytnutí pomoci zasaženým lidem?

- a) ano
- b) částečně
- c) ne

18. Víte, na koho byste se mohl(a) obrátit v případě pomoci?

- a) ano, vypište

.....

- b) ne

19. Uveďte cokoli, co byste chtěl(a) k tématu doplnit:

.....

Příloha 2 - Obrázky:

Obr. 1 – Logo mezinárodní humanitární organizace ADRA

Obr. 2 – Logo Českého sdružení obětí dopravních nehod

Obr. 3 – Logo Českého červeného kříže

Obr. 4 – Logo Ústřední pohotovostní záchranné jednotky ČČK

Obr. 5 – Logo Charity České republiky

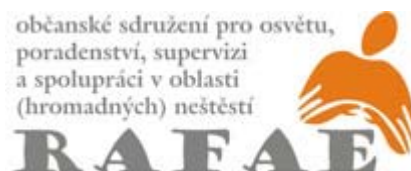
Obr. 6 – Logo Terénní krizové služby

Obr. 7 – Logo psychosociálního
intervenčního týmu

Obr. 8 – Logo Občanského sdružení
RAFAE

Obr. 9 – Logo občanského sdružení
Remedium

Obr. 10 – Logo občanského sdružení
Hestia

Obr. 11 – Logo křesťanské organizace
Armády spásy

Obr. 12 - Logo humanitární organizace
Člověk v tísni

